

Bakalářská práce

Srovnání hodnotové orientace ateistů, židů a křesťanů vzhledem k přikázání Desatera

Studijní program:

B0114A300069 Základy společenských věd se
zaměřením na vzdělávání

Studijní obory:

Základy společenských věd se zaměřením na
vzdělávání
Anglický jazyk se zaměřením na vzdělávání

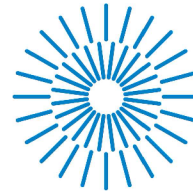
Autor práce:

Klára Karásková

Vedoucí práce:

MTh. Václav Umlauf, Ph.D.
Katedra filosofie

Liberec 2024

Zadání bakalářské práce

Srovnání hodnotové orientace ateistů, židů a křesťanů vzhledem k přikázání Desatera

<i>Jméno a příjmení:</i>	Klára Karásková
<i>Osobní číslo:</i>	P20000666
<i>Studijní program:</i>	B0114A300069 Základy společenských věd se zaměřením na vzdělávání
<i>Specializace:</i>	Základy společenských věd se zaměřením na vzdělávání Anglický jazyk se zaměřením na vzdělávání
<i>Zadávací katedra:</i>	Katedra filosofie
<i>Akademický rok:</i>	2021/2022

Zásady pro vypracování:

Práce se soustředí na individuální i komunitní aspekty, které dnes určují smysl přikázání desatera v praxi ateistů, židů a křesťanů. Práce nejprve určí etický rámec desatera v kolektivní identitě vybraných skupin. Druhá část práce využije kvalitativní metody a provede hloubkové rozhovory s vybranými respondenty jednotlivých skupin. Závěr práce porovná rozdílné vidění hodnot vztahených z desatera v rámci skupin, a přitom zohlední generační hledisko.

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování práce: tištěná/elektronická

Jazyk práce: čeština

Seznam odborné literatury:

HALÍK, Tomáš a Anselm GRÜN. Svět bez Boha: ateismus jako druh náboženské zkušenosti. Autor úvodu Winfried NONHOFF, přeložil Lukáš MOTYČKA. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2017, 220 s. ISBN 978-80-7422-524-6. WATSON, Thomas. The Ten Commandments. Grand Rapids, Mich.: Christian Classics Ethereal Library, [199-?], 1 online resource. ISBN 0585053944. BUBÍK, Tomáš, Remel, Atko, Václavík, David (eds.). Freethought and Atheism in Central and Eastern Europe: The Development of Secularity and Non-Religion (Routledge Studies in Religion). New York 2013; London: Routledge 2020, 346 s., ISBN 978-0367226312. MACKAY L., John. The moral Law. Sydney: The Christian institute, 2017, 64 s. ISBN 978-1-901086-27-0. LAPIDE, Pinchas a Raimundo PANIKKAR. Míjíme téhož Boha? Praha: Vyšehrad, 2003, 84 s. Cesty, sv. 8. ISBN 80-7021-670-0. EDWARDS H., Brian. The ten commandments for today. Bromley: Day One Publications, 1996, 287 s., ISBN 0 902548 69 7. JOHNSON, Paul. Dějiny křesťanství. Brno: CDK, 1999, 541 s. ISBN 80-85959-41-0. PRAGER, Denis. The Ten Commandments: Still the Best Moral Code. Simon and Schuster, 2015, 110 s. ISBN 1621574180.

Vedoucí práce:

MTh. Václav Umlauf, Ph.D.

Katedra filosofie

Datum zadání práce:

13. června 2022

Předpokládaný termín odevzdání: 30. května 2023

L.S.

prof. RNDr. Jan Pícek, CSc.
děkan

doc. PhDr. David Václavík, Ph.D.
garant oboru

Prohlášení

Prohlašuji, že svou bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně jako původní dílo s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím mé bakalářské práce a konzultantem.

Jsem si vědoma toho, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci nezasahuje do mých autorských práv užitím mé bakalářské práce pro vnitřní potřebu Technické univerzity v Liberci.

Užiji-li bakalářskou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědoma povinnosti informovat o této skutečnosti Technickou univerzitu v Liberci; v tomto případě má Technická univerzita v Liberci právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Současně čestně prohlašuji, že text elektronické podoby práce vložený do IS/STAG se shoduje s textem tištěné podoby práce.

Beru na vědomí, že má bakalářská práce bude zveřejněna Technickou univerzitou v Liberci v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších předpisů.

Jsem si vědoma následků, které podle zákona o vysokých školách mohou vyplývat z porušení tohoto prohlášení.

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala lidem, kteří mi byli nápomocní při zpracování mé bakalářské práce. Na prvním místě bych chtěla poděkovat svému vedoucímu bakalářské práce, MTh. Václavu Umlafovi, Ph.D. za odborné vedení a vstřícný přístup. Také bych ráda poděkovala lidem, kteří mi věnovali čas a souhlasili s poskytnutím rozhovoru pro výzkum v praktické části práce. Mé dík patří i Bc. Ludvíkovi Steinerovi, který mě naučil používat aplikaci „Zotero“, a velmi mi tak pomohl se správným a efektivním zapisováním citačních údajů. V neposlední řadě také velmi děkuji svému milovanému manželovi, který mě po celou dobu psaní této práce podporoval.

Anotace

Tématem této bakalářské práce je „Srovnání hodnotové orientace židů, křesťanů a ateistů vzhledem k přikázání Desatera“. Tato práce porovnává především dvě oblasti, a to zaprvé názor vybraných skupin na aktuálnost a platnost Desatera a za druhé vliv těchto přikázání na hodnotovou orientaci představitelů těchto skupin. V rámci vybraných skupin se konkrétně zaměřuje na reformní judaismus, reformovaný protestantismus a sekulární humanismus.

Práce je rozdělena na teoretickou a praktickou část, které se dále dělí na jednotlivé kapitoly a podkapitoly. Teoretická část představuje konceptuální rámec Desatera a výše uvedených skupin. Je v něm uveden původ, význam a struktura Desatera a základní charakteristika každé z vybraných skupin, ze kterých je poté odvozen i jejich postoj k Desateru. Praktická část se soustředí na hloubkový výzkum, který se skládá z polostrukturovaných rozhovorů s jedním představitelem každé z výše uvedených skupin. Výsledky výzkumu jsou analyzovány a srovnány se stanovenými hypotézami. Na konci práce je na základě poznatků z teoretického rámce a provedeného výzkumu samotné porovnání hodnotové orientace vybraných skupin vzhledem k přikázání Desatera, a to především ve dvou výše zmíněných oblastech.

Klíčová slova

Desatero, přikázání, morálka, judaismus, ateismus, křesťanství, protestantismus, reformace, materialismus, humanismus, Bible, Tóra, Tanach

Annotation

The topic of this bachelor thesis is "Comparison of the value orientation of Jews, Christians and atheists in relation to the Ten Commandments". This thesis compares two areas in particular, firstly the opinion of the selected groups on the relevance and validity of the Ten Commandments and secondly the influence of these commandments on the value orientation of the representatives of these groups. Within the selected groups, it focuses specifically on reform Judaism, reformed Protestantism and secular humanism.

The thesis is divided into a theoretical and a practical part, which are further divided into individual chapters and subchapters. The theoretical part presents the conceptual framework of the Ten Commandments and the aforementioned groups. It presents the origin, meaning and structure of the Ten Commandments and the basic characteristics of each of the selected groups, from which their attitude towards the Ten Commandments is then derived. The practical part focuses on in-depth research, which consists of semi-structured interviews with one representative of each of the above groups. The results of the research are analysed and compared with set hypotheses. At the end of this thesis, based on the findings of the theoretical framework and the research conducted, the actual comparison of the value orientation of the selected groups with respect to the Ten Commandments is presented, especially in the two areas mentioned above.

Keywords

The Ten Commandments, morality, Judaism, atheism, Christianity, Protestantism, reformation, materialism, humanism, Bible, Torah, Tanakh

Obsah

Seznam tabulek.....	6
1 Úvod.....	7
2 Desatero v historicko-teologickém rámci.....	11
3 Teoretické rámce a metodologické přístupy.....	16
3.1 Relevantní teoretický rámec k analýze židovského respondenta.....	16
3.2 Relevantní teoretický rámec k analýze křesťanského respondenta.....	23
3.3 Relevantní teoretický rámec k analýze ateistického respondenta.....	31
4 Metodika a průběh výzkumu.....	38
4.1 Metodika hloubkového rozhovoru.....	38
4.2 Výzkumné hypotézy.....	39
4.3 Výzkumné otázky.....	40
4.4 Průběh výzkumného šetření a způsob zpracování výsledků.....	40
5 Analýza výsledků výzkumu.....	42
5.1 Respondent 1 – židovské hledisko.....	42
5.1.1 Desatero v náboženském/filosofickém kontextu respondenta.....	42
5.1.2 Nadčasovost a platnost Desatera.....	43
5.1.3 Aplikovatelnost Desatera v dnešní postmoderně.....	44
5.1.4 Komunitní aspekt postoje k Desateru.....	46
5.2 Respondent 2 – křesťanské hledisko.....	46
5.2.1 Desatero v náboženském/filosofickém kontextu respondenta.....	46
5.2.2 Nadčasovost a platnost Desatera.....	47
5.2.3 Aplikovatelnost Desatera v dnešní postmoderně.....	48
5.2.4 Komunitní aspekt postoje k Desateru.....	49
5.3 Respondent 3 – ateistické hledisko.....	49
5.3.1 Desatero v náboženském/filosofickém kontextu respondenta.....	49
5.3.2 Nadčasovost a platnost Desatera.....	50
5.3.3 Aplikovatelnost Desatera v dnešní postmoderně.....	52

5.3.4	Komunitní aspekt postoje k Desateru	53
5.4	Shnutí analýzy výsledků a jejich porovnání se stanovenými hypotézami	53
5.4.1	Respondent 1	53
5.4.2	Respondent 2	54
5.4.3	Respondent 3	54
6	Výsledné srovnání a závěr výzkumu	56
6.1	Celkové srovnání hledisek tří skupin	56
6.2	Srovnání hlediska reformovaných protestantů a reformních židů	57
7	Závěr.....	60
	Seznam použitých zdrojů:	61
	Seznam příloh:.....	65

Seznam tabulek

Tabulka č. 1: základní informace o respondentech

1 Úvod

Téma mé bakalářské práce je „Srovnání hodnotové orientace židů, křesťanů a ateistů vzhledem k přikázání Desatera“. K tomuto tématu mě inspiroval můj dlouholetý zájem o studium Bible a jejího vlivu na dnešní hodnotový rámec západní společnosti. Během několika posledních let jsem se měla možnost okrajově seznámit s postoji některých známých osobností, působících především ve Spojených státech, z oblasti psychologie, teologie, politiky a filosofie, kteří se touto tematikou hlouběji zabývají. Sledovala jsem mnoho rozhovorů a debat mezi konzervativně i liberálně smýšlejícími křesťany, ateisty a židy a snažila jsem se pochopit nejčastější argumenty, které v těchto debatách zaznívají.

Studium na Technické univerzitě v Liberci mi dále umožnilo blíže se seznámit s některými autory zabývajícími se náboženstvím, morálkou a obecně fungováním společnosti jako takové z ateistického a více liberálně-levicového pohledu. Mohla jsem tedy vidět, že názory na to, jakým způsobem a do jaké míry náboženství, v kontextu Evropy a Ameriky pak především křesťanství a judaismus, ovlivnilo a stále ovlivňuje dnešní společnost, jsou velmi odlišné. Přes to, že žádný z autorů, se kterými jsem byla na univerzitě seznámena, vliv Bible na vývoj morálky a hodnotovou orientaci západu nepopíral, si mnozí z nich kladli otázku, zda je v dnešní době náboženství stále prospěšné. Velká část z nich dospěla k názoru, že nikoliv, a někteří z nich jej dokonce označili za negativní produkt evoluce, který brání kulturnímu a vědeckému pokroku.¹ Na druhé straně názorového spektra se však ze strany ateistů objevily i hlasy, které se naopak snažily ukázat na jeho pozitivní vliv. Mezi tyto ateistické zastánce náboženství lze zařadit například známé marxistické filosofy Milana Machovce a Vítězslava Gardavského, kteří se v 90. letech 20. století účastnili významného marxisticko-křesťanského dialogu na území České republiky.²

V neposlední řadě mě k tomuto tématu inspirovala také má osobní zkušenost členství v církvi, která mě obohatila v teologické nauce a umožnila mi tak hlouběji porozumět některým klíčovým tématům křesťanství. Za poslední dva roky jsem se navíc měla možnost seznámit s několika křesťanskými směry na území České republiky, a více tak porozumět rozdílům mezi těmito proudy. Ateisticko-křesťanský dialog je mi tedy poměrně blízký i na osobní úrovni. Mé poznatky ohledně judaismu jsou však čerpané pouze z knih a prostřednictvím médií. Jeden z důvodů, proč jsem do své práce zahrнула i judaismus, byl proto můj zájem o bližší seznámení se s konkrétními lidmi, kteří se k tomuto náboženství hlásí, a snaha o alespoň částečné pochopení jejich myšlení.

---

¹ DAWKINS, R. *Boží blud*. 1. vyd. Paseka: Citadella, 2016. ISBN 978-80-8182-046-5. S 389–420.

² LANDA, I., aj. *Proměny marxisticko-křesťanského dialogu v Československu*. 1. vyd. Praha: Filosofía, 2017. ISBN 978-80-7007-481-7. S. 81–82.

Jako měřítko pro posuzování hodnotové orientace výše uvedených skupin jsem zvolila Desatero. Uvědomuji si však, že bez kontextu celé Bible by se jednalo pouze o další sbírku zákonů, jejíž vliv by ani zdaleka nedosahoval takových rozměrů, jak je tomu dnes. Jeho význam můžeme dnes vidět převážně na židovsko-křesťanské tradici, které mu na základě náboženských textů přikládají velkou důležitost. „*Bible sama vidí v Desateru příkázání základní zformulování požadavků pro život před Bohem, a proto se také Desatero mohlo stát v křesťanské tradici etickým základem.*“³ V judaismu je tomu podobně. Desatero nicméně ovlivňuje i ateisty, a to ať už přímo, uznávají-li Desatero za stále platný morální zákon, nebo nepřímo, neboť zásadním způsobem ovlivnilo evropské myšlení a dnešní pojetí morálky.

Jeho vliv lze vidět i na skutečnosti, že přes to, že se podle některých zdrojů jedná o více než 3 000 let starý dokument, je považováno za stále poměrně kontroverzní.⁴ Tato kontroverze vychází právě z odlišných názorů na jeho platnost pro dnešní dobu. Někteří lidé tvrdí, že se jedná o nadčasové zákony, které jsou Bohem stanovené, a proto by měly být závazné i pro dnešní společnost. Mnoho lidí si ale naopak myslí, že se jedná o již překonanou směrnici křesťanské a židovské tradice, která je v určitých otázkách příliš upjatá a v jiných naopak nedostačující. Ve své práci se na tuto otázku zaměřím a budu zkoumat, jaký vliv má Desatero na hodnotový rámec tří skupin – křesťanů, židů a ateistů a jak jej představitelé těchto skupin vnímají. V rámci tohoto tématu se konkrétně dotknu třech rovin přístupu k jeho výkladu, a to zprvce roviny teologické,⁵ zadruhé roviny etické a zatřetí také hlouběji roviny sociologické. Při sociologickém zkoumání vlivu Desatera na jednotlivé skupiny uplatním etickou perspektivu, pomocí které budu popisovat emický přístup k Desateru představitelů křesťanství, ateismu a judaismu.

Často se setkávám s tím, že mají lidé o pojmech jako je křesťan, ateista nebo žid určitou subjektivní zjednodušenou představu. Většinou je přitom tato představa založena na poměrně úzkém a nepřesném porozumění těmto skupinám, které je značně ovlivněno tím, jak nám je zobrazují dnešní média. Žida si představujeme jako muže s hustými vousy a černým kloboukem, křesťana jako kostelního faráře s křížem a ateistu jako racionálního člověka moderní doby. Ani jedna z těchto představ však ani z daleka nemusí odpovídat realitě. Ve skutečnosti se jedná o velmi široké a poměrně těžko vymežitelné pojmy.

---

³ *Život z víry: překlad 2. dílu katolického katechismu pro dospělé (vydala Německá biskupská konference 1995). 2. vyd. České Budějovice: Teologická fakulta Jihočeské univerzity, 2005. ISBN 978-80-7040-809-4. S. 109.*

⁴ Názory na dobu jeho vzniku se v historickokritické exegezi nejsou zcela jednotné. Touto problematikou se budu více zabývat v kapitole 1.

⁵ Mezi nejznámější představitelé teologického výkladu Starého zákona z 20. století se řadí například Gerhard von Rad, mezi českými autory pak například Miloš Bič.

V dnešní době jsou totiž křesťanství, judaismus i ateismus velmi diverzifikované a rozštěpené skupiny. V každé z nich bychom mohli rozlišovat mnoho odlišných směrů podle druhu jejich zaměření, v případě křesťanů a židů také podle míry jejich ortodoxnosti/liberálnosti, tedy postoje k náboženským textům, ze kterých tato náboženství vycházejí. Všechny tyto směry uvnitř výše uvedených skupin mají přitom své konkrétní projevy a specifika, které mohou být pro mnoho lidí poměrně matoucí. Jednotlivé skupiny v rámci křesťanství a judaismu jsou v některých případech dokonce tak rozlišné, že by je člověk, který se nezabývá jejich bližším studiem, měl možná problém zařadit pod jedno náboženství. I v rámci ateismu pak můžeme vidět mnoho rozličných přístupů, filosofii, a hlavně odlišnosti v samotné míře důslednosti v praktickém každodenním uplatňování ateistického přesvědčení. Není proto možné se v rámci jedné bakalářské práce věnovat všem proudům uvnitř těchto tří hlavních skupin. Ve své práci tedy nejprve každou ze skupin krátce představím v obecnější rovině a poté se vždy zaměřím na jeden konkrétní směr v rámci dané skupiny a hodnotovou orientaci jejích členů vzhledem v přikázání Desatera.

Vlivem Desatera na dnešní společnost a jeho nadčasovost se zabývalo už mnoho lidí. Jedněmi z nich jsou například Horst Georg Pöhlmann a Marc Stern, autoři knihy *Desatero v životě židů a křesťanů*.⁶ Tato kniha je pojatá jako židovsko-křesťanský dialog nad přikázáními Desatera, který mě velkým dílem inspiroval k bližšímu zájmu o toto téma. Mezi další zahraniční autory, kteří se tomuto tématu ve svých knihách věnují, a kteří mě při zpracovávání tohoto tématu inspirovali patří například John L. Mackay, Thomas Watson, Ernest C. Reisinger nebo Brian H. Edwards. V českém kontextu jsem byla dále seznámena s bakalářskou prací Šárky Švecové s názvem *Desatero a jeho vliv na každodenní život obyvatel obce Vrábče*.⁷ V rámci této práce autorka prováděla výzkum zabývající se aktuálností a vlivem Desatera z pohledu obyvatel jedné české obce. Otázky, které v daném výzkumu kladla mě mimo jiné také inspirovaly k provedení výzkumu v praktické části mé práce. Navazují tedy na myšlenky, kterými se zabývalo už mnoho lidí přede mnou. Všechny tyto zdroje jsem ve své práci použila a snažila se je při studiu tohoto tématu zohlednit. Nikde jsem však nenarazila na knihu nebo akademickou práci, která by srovnávala Desatero konkrétně z pohledu křesťanství, judaismu a ateismu. Přístup těchto tří velmi odlišných světónáborů na jedno sjednocující téma mě natolik zaujal, že jsem se rozhodla jím dále zabývat v rámci této práce.

---

⁶ PÖHLMANN, H. G., STERN, M. *Desatero v životě židů a křesťanů: dialog ortodoxního rabína a křesťanského teologa*. 1. vyd. Praha: Vyšehrad, 2006. ISBN 978-80-7021-783-2.

⁷ ŠVECOVÁ, Š. *Desatero a jeho vliv na každodenní život obyvatel obce Vrábče*. Bakalářská práce. České Budějovice, Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Teologická fakulta. 2020. [vid. 3. 1. 2024]. Dostupné z: https://theses.cz/id/qx2rzd/BP_Svecova_Sarka.pdf

Nyní bych ráda popsala strukturu a cíl této práce. Její hlavní část se dělí na teoretickou a praktickou část. Teoretická část tvoří konceptuální rámec kvalitativního výzkumu v praktické části, ve kterém provedu hloubkové rozhovory s představiteli výše zmíněných skupin. Tato teoretická část tedy uvede základní poznatky nutné k pochopení výzkumu v praktické části. První kapitola se bude zabývat samotným Desaterem. Popíše jeho původ, význam a strukturu. Druhá kapitola se poté zaměří na výše uvedené skupiny – křesťany, ateisty a židy. Krátce každou skupinu představí a uvede její přístup k Desateru. Zároveň vždy blíže popíše konkrétní směr v rámci dané skupiny, ke kterému se hlásí respondenti výzkumu. Zbylé tři kapitoly se věnují už samotnému výzkumu a představují tak praktickou část práce. Třetí kapitola nejprve popíše metodiku, zvolenou na základě konceptuálního rámce, poté stanoví hypotézy a nastíní průběh výzkumu. Čtvrtá kapitola dále jednotlivé rozhovory analyzuje a výsledky srovná se stanovenými hypotézami. Pátá kapitola nakonec na základě teoretického rámce a provedeného výzkumu porovná rozdílné pohledy vybraných skupin na Desatero a jeho vliv na hodnotovou orientaci jejich představitelů. Závěr práce pak celou práci uzavře, a přitom zohlední generační hledisko.

Cílem teoretické části mé bakalářské práce je seznámit čtenáře s Desatero přikázání a vybranými skupinami a určit etický rámec Desatera v jejich kolektivní identitě. Praktická část má poté za cíl na základě výzkumu zjistit individuální i komunitní aspekty, které dnes určují smysl přikázání Desatera v praxi těchto skupin. Hlavním cílem této práce je pak na základě praktické i teoretické části porovnat rozdílné pohledy vybraných skupin na Desatero a jeho vliv na jejich hodnotovou orientaci.

2 Desatero v historicko-teologickém rámci

Na začátku práce uvedu Desatero v jeho historicko-teologickém rámci. Nejprve nastíním některé obecné poznatky, které se k němu vztahují, a poté se zaměřím na jeho teologický kontext. Tato kapitola bude spolu s následující kapitolou sloužit jako teoretický rámec, ze kterého bude vycházet výzkum v praktické části práce.

Desatero, jinak také Dekalog⁸ pochází z řeckých slov *deka* – deset a *logos* – slovo, v překladu tedy „deset slov“.⁹ Jedná se o deset přikázání, která určují židovsko-křesťanský pohled na morálku a pro vyznavače těchto náboženství zároveň představují základní morální standard. Podle židovsko-křesťanské tradice byla tato přikázání božím darem židovskému národu, který je měl chránit a ukazovat jim cestu ke spravedlivému životu. Desatero však není samostatným zákoníkem, ale je součástí rozsáhlých náboženských textů, v křesťanství Bible a v judaismu Tóry. Objevuje se v nich na dvou místech: v knize Exodus (Ex 20:2-17)¹⁰ a v knize Deuteronomium (Deu 5:1-22)¹¹. Znění Desatera je v těchto knihách mírně odlišné, a to především ve druhé části čtvrtého přikázání, které přikazuje posvěcení sedmého dne odpočinkem. V knize Exodus je toto přikázání odůvodněno tím, že také Hospodin sedmý den při stvoření světa odpočinul, zatímco v knize Deuteronomium je doplněno připomenutím otroctví Izraelců v Egyptské zemi a jejich následném vysvobození.¹²

Přes to, že se Desatero tradičně dělí na deset přikázání, v původním biblickém textu není nijak rozděleno. Různé náboženské tradice však zastávají odlišné názory na jeho správné dělení. Luterské a římskokatolické znění Desatera je zkrácené, vynechává přikázání o zobrazování a rozděluje desáté přikázání na dvě: „*Nebudeš dychtit po domě svého bližního.*“ a „*Nebudeš dychtit po ženě svého bližního.*“ V této práci budu používat židovské, biblické nebo také reformované znění a počítání Desatera, které zní následovně:¹³

---

⁸ Slovo Dekalog původně pochází ze septuaginty, ze které bylo později přeloženo do jiných jazyků.

⁹ VARADY, V. *Desatero a etika, srovnání Desatera u Židů a katolíků*. Bakalářská práce. [online]. České Budějovice, University of South Bohemia in České Budějovice, Faculty of Theology. 2011. [vid. 3. 4. 2024]. Dostupné z: https://theses.cz/id/tq8w4g/Bakalsk_prece_na_tma_originl_zatm.pdf. S. 10.

¹⁰ *Bible: český studijní překlad*. 5. souborné vyd. (čtvrté vyd. bez poznámek). Praha: KMS, 2021. ISBN 978-80-7664-002-3. Ex. 20:2–17.

¹¹ *Bible: český studijní překlad*, pozn. 10, Deu. 5:1–22.

¹² PRUDKÝ, M. Dekalog v biblické teologii: Text Desatera a jeho význam pro bibli a její teologii. *Studie a texty Evangelické teologické fakulty 16* [online]. Praha, 2010, 3-23. [vid. 3. 3. 2024]. Dostupné z: http://www.etf.cuni.cz/~prudky/pdf/Prudky-2010_SaT16-Dekalog.pdf. S. 5–6.

¹³ PRUDKÝ, M., pozn. 12, s. 6–7.

1. Já Hospodin jsem tvůj Bůh, který jsem tě vyvedl z egyptské země, z domu otroctví. Nebudeš mít jiné bohy vedle mne.

2. Neuděláš si tesanou modlu ani jakékoliv zpodobení toho, co je nahoře na nebi nebo dole na zemi či ve vodě pod zemi. Nebudeš se jim klanět a nebudeš jim otročit, neboť já Hospodin, tvůj Bůh, jsem Bůh žárlivý, který s trestem navštěvuje vinu otců na synech i na třetí a na čtvrté generaci těch, kdo mě nenávidí, ale prokazují milosrdenství tisícům těch, kdo mne milují a zachovávají mé příkazy.

3. Nebudeš brát jméno Hospodina, svého Boha, nadarmo, protože Hospodin nenechá bez trestu toho, kdo bere jeho jméno nadarmo.

4. Pamatuj na sobotní den, abys ho posvětil. Šest dní budeš pracovat a dělat všechnu svou práci, ale sedmý den je sobota patřící Hospodinu, tvému Bohu. Nebudeš dělat žádnou práci ty ani tvůj syn ani tvá dcera, tvůj otrok ani tvá otrokyně, tvé zvíře ani tvůj přichozí, který je ve tvých branách, protože šest dní Hospodin dělal nebesa a zemi, moře a všechno, co je v nich, a sedmý den odpočinul. Proto Hospodin požehnal sobotní den a posvětil ho.

5. Cti svého otce a svou matku, aby se prodloužily tvé dny na zemi, kterou ti dává Hospodin, tvůj Bůh.

6. Nebudeš vraždit!

7. Nebudeš cizoložit!

8. Nebudeš krást!

9. Nebudeš vydávat proti svému bližnímu falešné svědectví!

10. Nebudeš dychtit po domě svého bližního. Nebudeš dychtit po ženě svého bližního ani po jeho otroku ani po jeho otrokyni ani po jeho býku ani po jeho oslu, vůbec po ničem, co patří tvému bližnímu.¹⁴

(Exodus 20:2-17)

Jak již bylo zmíněno v úvodu, názory na dobu vzniku Desatera nejsou jednotné. Mnoho historiků a liberálních teologů se dnes přiklání k názoru, že vznikalo postupně v poměrně dlouhém časovém období, během něhož bylo mnohokrát doplňováno a přepracovááno. Mezi zastánci tohoto názoru je například Eckart Otto, německý liberální teolog a profesor na Hamburské univerzitě, který se zabývá studiem Starého zákona. Podle něj mohl Dekalog v dnešní podobě vzniknout jedině v babylonském exilu v letech 586-538 př. Kr.¹⁵ Někteří historikové ho dokonce datují až do doby po-exilní.¹⁶

---

¹⁴ *Bible: český studijní překlad*. 5. souborné vyd. (čtvrté vyd. bez poznámek). Praha: KMS, 2021. ISBN 978-80-7664-002-3. Exodus 20:2–17.

¹⁵ PÖHLMANN, H. G., STERN, M., pozn. 6, s. 16.

Biblicisté a ortodoxní židé, kteří se drží tradičního výkladu, naopak zastávají názor, že Desatero vzniklo v jednom časovém období přibližně 1 500 let před Kristem. S tímto tvrzením souhlasí i učitel a židovský rabin Marc Stern: „*Desatero přikázání zjevil Bůh Mojžíšovi na Sínaji a ten je vytesal na kamenné desky, jak to stojí psáno v bibli v 2. Mojžíšově 19-24. Autorem Dekalogu je Bůh, nikoli lidé. Proto odmítám každé oddělování pramenů, jako by Dekalog byl produktem teologů, kteří ho stále znovu přeznačovali a rozšiřovali.*“¹⁷

Další otázka, na které se mnozí teologové a historikové neshodnou se týká autorství Desatera. Stejně jako Marc Stern i německý evangelický teolog Horst Georg Pöhlmann tvrdí, že Desatero bylo zjeveno Bohem, který v něm vyjádřil svou vůli. Právě proto je podle něho neměnné a nadčasové. Tento názor je typický pro ortodoxnější a tradičnější směry v židovství a křesťanství. Naproti němu stojí přesvědčení, že autorem Desatera jsou lidé, nikoli Bůh. Na základě tohoto názoru pak někteří lidé tvrdí, že jelikož jsou jeho autorem lidé, mohou ho také na základě vývoje společnosti měnit a aktualizovat.¹⁸ Na tuto otázku naráží i výzkum v praktické části práce, protože různé názory na autorství Desatera výrazným způsobem ovlivňují také postoj k tomu, zda je Desatero v dnešní době stále aktuální a závazné, či nikoliv.

Pro pochopení významu Desatera v židovsko-křesťanské tradici je nutné také alespoň částečně uvést jeho biblický kontext. Samotnému vzniku Desatera totiž v Bibli předchází několik zásadních událostí, na které se křesťané i židé často při výkladu Desatera odkazují. Na začátku Bible v knize Genesis Bůh z jeho iniciativy uzavírá s lidmi dvě klíčové smlouvy. První z těchto smluv uzavírá s Noem, poté, co ho spolu s jeho rodinou zachrání před potopou, Božím trestem za zlo, které lidé páchali. Slibuje mu v ní, že už vícekrát nesešle na lidstvo potopu, aby jej vyhladil. Součástí této smlouvy je i Hospodinův příkaz, aby lidé nejedli krev, a aby se rozmnožovali a naplnili zemi. Později v knize Genesis Bůh s lidmi uzavírá druhou smlouvu, tentokrát s Abrahamem, praotcem Izraele, ve kterému slibuje, že z jeho potomstva učiní velký národ. Zároveň mu v ní předpovídá, že jeho potomci budou po 400 let otročit v Egyptě, ale poté je Hospodin vyvede a dá jim zemi, která jim bude patřit.¹⁹ V knize Exodus pak povolává muže jménem Mojžíš, aby skrze něho naplnil toto zaslíbení a vyvedl Izraelce z Egypta do země, kterou jim zaslíbil.

---

¹⁶ PÖHLMANN, H. G., STERN, M., pozn. 6, s. 15.

¹⁷ PÖHLMANN, H. G., STERN, M. *Desatero v životě židů a křesťanů: dialog ortodoxního rabína a křesťanského teologa*. 1. vyd. Praha: Vyšehrad, 2006. ISBN 978-80-7021-783-2. S. 16.

¹⁸ PÖHLMANN, H. G., STERN, M., pozn. 6, s. 16.

¹⁹ SPIEGEL, P. *Kdo jsou Židé?*. 1. vyd. Brno: Společnost pro odbornou literaturu - Barrister & Principal, 2007. ISBN 978-80-87029-07-7. S. 53.

Na cestě z egyptského zajetí se Izraelci utáboří naproti hoře Sinaj, kde Hospodin k Mojžíšovi promlouvá: „*Toto řekneš domu Jákobovu a oznámíš synům Izraele: Sami jste viděli, jak jsem naložil s Egyptem, ale vás jsem nesl na orlích křídlech a přinesl jsem vás k sobě. Nyní tedy, budete-li mne opravdu poslouchat a budete-li zachovávat moji smlouvu, budete mým zvláštním vlastnictvím mezi všemi národy, i když moje je celá země. Ale vy budete mým královstvím kněží a svatým národem. Toto jsou slova, která budeš říkat synům Izraele.*“²⁰ (Ex 19: 4-6) Na základě tohoto Božího slibu Izraelci s Bohem uzavírají již 3. smlouvu mezi Bohem a lidmi, ve které se zavazují, že budou dodržovat přikázání, která jim Hospodin dá. Mojžíš poté vystoupí na horu Sinaj, kde obdrží od Boha zákon, který se kromě občanského a obřadního zákoníku skládá také z etického zákoníku, dnes nazývaného Desatero. Na tomto příběhu je tedy založená tradiční interpretace původu a vzniku Desatera.

Z tohoto důvodu dnes židé a křesťané chápou Desatero jako součást smlouvy mezi Bohem a lidmi, ve které Bůh ukázal, co je hřích a jaké chování bude trestat, a naopak, co je jeho vůle a jakému chování bude žehnat. Smluvní podobu Desatera naznačuje i jeho struktura, která nápadně připomíná starověké mezinárodní smlouvy, jež určovaly vztah mezi pánem a vazalem. „*Tyto smlouvy začínají preambulí definující pána smlouvy, mluvčího a historickým prologem, kde se vypočítává, jaké dobrodíní plynulo vazalovi z přízně a moci tohoto pána. Pak následovala nejdelší část – povinnosti vazala. Nejdůležitější podmínkou byl požadavek věrnosti pánu smlouvy a negativně byl vymezen úplný zákaz nepřátelských svazků.*“²¹ Podobně i Desatero definuje Boha, jako jeho autora, uvádí, co Bůh pro Izrael udělal a následně předkládá výčet povinností Izraele vůči němu formou zákazů a příkazů. V prvních dvou přikázání navíc zdůrazňuje požadavek věrnosti Izraelců svému Bohu, který je vyjádřený zákazem uctívání jiných bohů a model. Desatero představuje tedy z hlediska struktury i biblického kontextu smlouvu, kterou Bible definuje jako smlouvu mezi Bohem a lidmi.

Na základě tohoto pohledu se v židovsko-křesťanském kontextu často objevuje představa Desatera jako „osvobozujících pravidel“, k jejichž plnění se lidé dobrovolně zavázali, jelikož jim ukázaly cestu ke svobodě od hříšného chování, které je v rozporu s charakterem jediného svatého Boha. Toto chápání Desatera jako „pravidel ke svobodě“ navíc podtrhuje i jejich biblický kontext, totiž že se jednalo o pravidla určená osvobozeným otrokům. Izraelci jej chápali jako Boží svrchovaný zákon, kterému se podřizovali namísto lidským autoritám, které je zotročovaly.²²

---

²⁰ Bible: český studijní překlad. 5. souborné vyd. (čtvrté vyd. bez poznámek). Praha: KMS, 2021. ISBN 978-80-7664-002-3. Exodus 19:6–10.

²¹ DOUGLAS, J. D. *Nový biblický slovník*. 1. vyd. Praha: Návrat domů, 1996. ISBN 80-85495-65-1. S. 159.

²² PÖHLMANN, H. G., STERN, M., pozn. 6, s. 18–19.

V této kapitole byl tedy uveden základní teoretický rámec Desatera. Byla popsána jeho struktura, historický pohled na jeho vznik a jeho teologický kontext a význam. Z těchto poznatků bude vycházet následující kapitola, a především pak výzkum v teoretické části práce, ve kterém se zaměřím na pohledy na Desatero konkrétních představitelů stanovených skupin.

3 Teoretické rámce a metodologické přístupy

Spolu s první kapitolou je součástí teoretické části práce i tato kapitola, která také slouží jako teoretický podklad pro výzkum v praktické části práce. Skládá se z konceptuálních rámců tří vybraných skupin – židů, křesťanů a ateistů, v rámci kterých se zaměřuje na konkrétní směry, s jejichž představiteli jsem prováděla rozhovory v praktické části práce. Každá podkapitola nejprve představí základní charakteristiky dané skupiny, poté se zaměří na konkrétní směr v rámci dané skupiny, a nakonec uvede přístup jeho představitelů k Desateru. Vzhledem k obsahu výzkumu budou v této kapitole zmíněny také některé důležité pojmy a náboženské texty, na které se budou respondenti ve výzkumu odkazovat.

3.1 Relevantní teoretický rámec k analýze židovského respondenta

V dnešní době představuje židovství pro většinu Čechů něco neznámého, cizího a možná i tajemného. Je většinou asociováno s hrůzami Holocaustu, nebo dávnou středověkou kulturou, kterou známe z klasické literatury. O skutečné židovské víře a kultuře toho však lidé vědí poměrně málo. Je to přitom právě židovská kultura, která naši civilizaci tolik ovlivnila, a to ať už přímo, nebo nepřímo, skrz křesťanství, které v ní má své kořeny. Významně se totiž podílela na utvoření hodnot a norem, které jsou nám dnes vlastní. Jak uvádí ve své knize Paul Spiegel: „*Celá západní civilizace, jak ji dnes známe, s představou svobody jedince, sociální odpovědnosti společnosti, s představou lidských práv, s představou zásadní lidské rovnosti a bratrství všech lidí vyrůstá bezprostředně z židovských kulturních kořenů.*“²³ Přes to, že mnoho lidí židovské náboženství považuje za něco cizího se tedy jedná o významné náboženství, jehož vliv lze stále vidět i v dnešní západní kultuře.

Judaismus je velice rozmanité náboženství, plné mnoha tradic a rituálů, jako je například obřizka nebo oslava plnoletosti, tzv. Bar micva.²⁴ Kromě těchto specifických tradic mají židé mnoho dalších tradic a zvyklostí, které se vážou k běžným událostem lidského života, jako je například svatba nebo pohřeb. Tato kapitola však nebude popisovat všechny tyto židovské svátky a tradice. Nebude zde ani rozebírat vazbu židovského národa na stát Izrael, přes to, že sehrála v historii judaismu významnou roli. Zaměří se konkrétně na témata, která se budou dotýkat židovské morálky a identity, jejichž znalost umožní lépe pochopit židovský pohled na Desatero.

Tato podkapitola tedy nejprve uvede základní charakteristiky tohoto náboženství a popíše některé postoje, které jsou pro něj typické. Kvůli zaměření výzkumu v praktické části práce poté konkrétně charakterizuje reformní židovství, které pro lepší porozumění jeho podstaty uvede v kontrastu s ortodoxním židovstvím. Rozdíly mezi těmito dvěma proudy bude ukazovat na praktických

---

²³ SPIEGEL, P. *Kdo jsou Židé?*. 1. vyd. Brno: Společnost pro odbornou literaturu - Barrister & Principal, 2007. ISBN 978-80-87029-07-7. S. 6.

²⁴ SPIEGEL, P., pozn. 19, s. 30–31.

příkladech i ve zbylých částech této podkapitoly. Dále také krátce představí některé náboženské texty, ze kterých judaismus vychází. Na základě těchto poznatků nakonec popíše židovský postoj k Desateru a židovskému zákonu, jehož je Desatero součástí.

Judaismus se řadí mezi tři hlavní monoteistická náboženství, neboť je založené na víře v jednoho Boha, z řec. *monos* – jediný a *theos* – bůh.²⁵ Kvůli jeho vazbě na již zmiňovaného praotce Abrahama se spolu s křesťanstvím a islámem zároveň řadí mezi tři Abrahámovská náboženství. Za prvního vyznavače Judaismu se tradičně označuje právě Abraham, jehož život je datován přibližně 2000-1500 let před Kristem.²⁶ Přesný počátek vzniku tohoto náboženství je tedy, na rozdíl například od křesťanství, těžké určit.

Abraham žil podle biblických textů se svou rodinou na území blízkého východu.²⁷ Judaismus se začal šířit právě skrz jeho potomky, ze kterých se později stal Izrael, v Bibli nazývaný jako boží vyvolený národ. Z blízkého východu se pak toto náboženství v průběhu dějin postupně dostalo do celého světa.²⁸ Judaismus ale na rozdíl od křesťanství, nebo Islámu není a nikdy nebylo náboženství misionářské. Jeho cílem tedy není rozšiřování víry a zabírání území, ale spíše udržování víry a tradic mezi jeho vyznavači. Přes to je v židovství podstatné úsilí o příkladný morální život, který by vedl pohany k víře v jednoho Boha, nikoli však ve smyslu konverze k židovství.²⁹

Jeden z dalších aspektů judaismu, který si zachoval v určité podobě až do dnešní doby, je jeho vazba na židovské etnikum. Dodnes je totiž většina lidí, hlásící se k židovskému náboženství, spojena s židovským národem společným původem a předky. Na rozdíl od křesťanství nebo islámu proto můžeme judaismus považovat za takzvané etnické náboženství. V českém jazyce lze rozdíl mezi Židem, příslušníkem židovského národa a židem, vyznavačem judaismu rozlišit velkým písmenem na začátku slova. Tyto dva významy jsou však v praxi mnohdy těžké od sebe oddělit, protože se často navzájem překrývají.³⁰ Etnicita judaismu hraje v židovství důležitou roli, neboť je s ní úzce spojen koncept vyvoleného národa, který judaismus provází už od doby jeho vzniku. Jeho původ můžeme vidět v božím slibu Abrahamovi, ve kterém mu Bůh slíbil, že dá jeho národu v historii lidstva

---

²⁵ PAPOUŠEK, D., NEŠPOR, Z. *Sociologická encyklopedie*. Sociologický ústav Akademie věd ČR [online]. [vid. 21.03.2023]. Dostupné z: <https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Monoteismus>

²⁶ Paul Spiegel ve své knize *Kdo jsou Židé?* uvádí, že žil mezi lety 1900-1700 před Kristem. Profesor židovských studií na americké univerzitě Michael A. Fishbane v knize *Judaismus* datuje jeho život do pozdější doby asi 1500 let př. Kr.

²⁷ SPIEGEL, P., pozn. 19, s. 124.

²⁸ SPIEGEL, P., pozn. 19, s. 59–61.

²⁹ SPIEGEL, P., pozn. 19, s. 14–17.

³⁰ SPIEGEL, P., pozn. 19, s. 13–14.

jedinečné postavení. Tento důraz na exkluzivitu židovského národa do značné míry formoval historii judaismu. Významně posílil kohezi jeho vyznavačů, ale zároveň se stal například jedním z motivů antisemitismu.³¹

Jak bylo již v úvodu zmíněno, náboženství jsou často nejednotná. Tato diverzita má za důsledek jejich vnitřní rozdělení na menší proudy, které se mnohdy výrazně odlišují. Ani judaismus není v tomto ohledu výjimkou. Jedná se o poměrně rozštěpené náboženství, ve kterém bychom našli různé proudy, které se liší převážně svou důsledností ve výkladu svatých textů. Mezi tyto proudy bychom mohli zařadit například ortodoxní judaismus, ultraortodoxní judaismus, reformní judaismus, nebo konzervativní judaismus. Nejčastěji bychom se však setkali se dvěma hlavními proudy, a to konkrétně s ortodoxním židovstvím, které se drží tradice a původních výkladů písem důsledněji, a takzvaným reformním židovstvím, které vykládá náboženské texty volněji s ohledem na vývoj společnosti.³²

Tradičních ortodoxních židů je dnes už poměrně málo. Tito židé navíc žijí převážně v Izraeli, a to většinou přímo v Jeruzalémě. Daleko více bychom našli takzvaných liberálních židů, jinak také reformních nebo progresivních židů. Reformní židovství přitom vzniklo až v průběhu 18. a 19. století v souvislosti s židovským osvícenectvím na území dnešního Německa. Jeden z motivů, který stál za zrodem tohoto směru byla touha přizpůsobit se okolnímu světu a stát se součástí tehdejší společnosti, která židy dlouhá staletí diskriminovala a utlačovala. Takovou liberalizaci však ortodoxní židé vnímali a stále vnímají jako relativizování Božích zákonů a odklon od pravého učení.³³ Dnes lze ortodoxního a reformního žida rozeznat na první pohled především podle jejich stylu oblékání. Ortodoxní židé mají dlouhé vousy a nosí klobouk a černý židovský kaftan³⁴, zatímco reformní židé chodí oblečení moderně, podle soudobého stylu oblékání.³⁵ Názory těchto dvou skupin se tedy nerozcházejí pouze v některých teoretických otázkách, ale také v praktických oblastech víry, které se projevují na jejich každodenním životě.

Jádro judaismu a zdroj základní židovské morálky a etiky tvoří Tanach, který je často označován za hebrejskou Bibli, neboť je obsahově téměř identický se Starým zákonem. V židovském kontextu je však důležité používat slovo Tanach. Starý Zákon je totiž označení teologické a vychází

---

³¹ SPIEGEL, P., pozn. 19, s. 118.

³² SPIEGEL, P., pozn. 19, s. 18–24.

³³ SPIEGEL, P., pozn. 19, s. 97.

³⁴ Kaftan je dlouhý plášť, který obvykle nosí ortodoxní židé. Dalším klasickým židovským atributem je tzv. kipa – pokrývka hlavy.

³⁵ SPIEGEL, P., pozn. 19, s. 106.

z předpokladu, že byl doplněn nebo dokonce nahrazen Novým Zákonem. Judaismus ale Nový Zákon neuznává, proto židé nepoužívají ani označení Starý Zákon.³⁶ Studium Tanachu má v židovství důležitou roli. Židé jej vykládají skrze Talmud, který se skládá ze dvou hlavních částí. První část obsahuje ústně předávané učení staré přes 3 000 let a jeho druhá část se věnuje právě výkladům zákonů zapsaných v Tanachu, které židé považují za nezbytné pro jeho pochopení.³⁷

Slovo Tanach je akronym. Písmena, ze kterých se skládá tedy mají symbolický význam. Znázorňují tři jeho části – TNK:

Tóra („Zákon“, „Pentateuch“),

Nevi'im („Proroci“),

Ktuvim („Spisy“),

Tóra je první a pro židy zároveň nejdůležitější část Tanachu. Nazývá se také Pentateuch neboli „pět knih Mojžišových“. Podle tradičních výkladů je totiž jejím autorem biblický Mojžiš. Samotné slovo Tóra má ale v judaismu více významů. V širším smyslu se používá pro označení božího zákona, souboru fyzikálních a morálních pravidel, na základě kterých funguje celý svět. Naopak v tom nejužším smyslu se slovo Tóra používá přímo pro Desatero, které je její součástí. Ke všem těmto posvátným textům chovají židé velkou úctu. Ta je vidět mimo jiné i na dodržování specifických pravidel pro výrobu a rituální zacházení s Tórou.³⁸

Jak bylo již zmíněno, jednou ze součástí Tóry je Desatero. Tento zákon představuje pro židy základní morální pravidla, podle kterých se musí řídit. Židovská tradice jej dělí na prvních pět přikázání, která upravují vztah člověka k Bohu a zbylých pět přikázání, která se zabývají mezilidskými vztahy. Zajímavou skutečností je, že mezi přikázání, která se zabývají vztahem mezi božskou dimenzí a dimenzí člověka, zahrnují i páté přikázání, které dětem přikazuje ctít jejich rodiče.³⁹

---

³⁶ Označení Starý zákon se začalo používat až s rozšířením křesťanství a podle židů vyjadřuje nadřazenost křesťanství nad židovstvím. Nepřímo totiž vyjadřuje, že Nový zákon je důležitější než židovský Tanach.

³⁷ FISHBANE, M. A. *Judaismus: zjevení a tradice*. 3. vyd. Praha: Prostor, 2003. ISBN 80-7260-086-9. S. 54–58.

³⁸ NEČACKÁ, K. *Tóra v protižidovské literatuře vydávané za protektorátu Čechy a Morava*. Bakalářská práce. [online]. Olomouc, Univerzita Palackého v Olomouci, Filozofická fakulta. 2019. [vid. 16.03.2024]. Dostupné z: https://theses.cz/id/a03r9s/Kateina_Neack_-_Tra_v_protiidovsk_literatue_vydvan_za_pro.pdf. S. 46–48.

³⁹ PÖHLMANN, H. G., STERN, M., pozn. 6, s. 24.

Židé mají Desatero ve velké vážnosti a berou ho jako základ veškeré etiky a morálky. To je dobře vidět na výpovědi Paula Spiegla, významného židovského autora a bývalého prezidenta Ústřední rady Židů v Německu: „*Jsou to zákony naší víry, náš „vynález“ monoteismu a radikální etiky, která je vyjádřena v deseti přikázáních, jež položily základ k rozlišování mezi dobrem a zlem. Vznikla solidarita s ostatními a vzájemná pomoc, solidarita společenství vůči jednotlivcům, úcta k životu a mnohá další lidská pravidla soužití.*“⁴⁰ Židé dokonce vnímají Desatero jako zákon, který by měl být závazný nejen pro ně, nýbrž pro celé lidstvo. Tuto jeho univerzálnost a nezávislost na národu nebo území v židovské tradici symbolizuje pustina, ve které ho Izraelci od Boha obdrželi. Veškeré jednání i názory člověka by proto podle nich měli být s Desaterem v souladu, a to včetně názorů na kontroverzní témata dnešní doby.⁴¹

Nejedná se však o jediná pravidla, která směřují židovskou morálku. V Tóře bychom našli dalších 613 přikázání, tzv. micvot, které do ní byly v průběhu jejího vzniku postupně přidávány. Tyto směrnice se týkají různých oblastí každodenního života, jako je například stravování, hygiena, uctívání, intimní život a podobně.⁴² Micvoty mají pro židy stejnou váhu jako Desatero a zároveň jsou všechny na stejné úrovni. Teoreticky tedy nelze říct, že je nějaké pravidlo pro židy důležitější než jiné. V židovském kontextu tedy nelze na rozdíl od křesťanství Desatero od těchto ostatních přikázání oddělit.⁴³ Proto nyní uvedu židovský postoj k celému zákonu, nikoliv pouze Desateru. Z tohoto postoje však vyplývá jeho i přístup k Desateru jako takovému.

Zákon je v judaismu považovaný za jádro náboženství. Dobře to vystihl Paul Spiegel, když napsal: „*Judaismus je náboženství řízené zákony.*“⁴⁴ Náboženské zákony jsou tedy od židovské víry neoddelitelné. Židé se je učí nazpaměť už od raného dětství a na jejich dodržování kladou velký důraz. K dodržování zákonů jsou židé také zpravidla povzbuzováni v rámci židovských obcí, které tak slouží jako nástroj k udržování morálních a náboženských norem. Na důležitost poslušnosti zákonům poukazuje i symbolické dělení micvot na 365 micvot, podle počtu dní v roce a 248 micvot,

---

⁴⁰ SPIEGEL, P. *Kdo jsou Židé?*. 1. vyd. Brno: Společnost pro odbornou literaturu - Barrister & Principal, 2007. ISBN 978-80-87029-07-7. S. 6. S. 17.

⁴¹ SPIEGEL, P., pozn. 19, s. 58–59.

⁴² SPIEGEL, P., pozn. 19, s. 25.

⁴³ PÖHLMANN, H. G., STERN, M., pozn. 6, s. 14.

⁴⁴ SPIEGEL, P. *Kdo jsou Židé?*. 1. vyd. Brno: Společnost pro odbornou literaturu - Barrister & Principal, 2007. ISBN 978-80-87029-07-7. S. 6. S. 25.

podle počtu částí lidského těla. Význam tohoto dělení má podle židovské tradice ukázat na nutnost neustálého dodržování zákonů celou osobností.⁴⁵

Pro židy však dodržování zákonů není něco nepřírozeného, naopak. Jejich kultura je se zákony a pravidly spojená. Židé je nechápou jako něco negativního, nýbrž jako cestu ke svobodě. Tato svoboda spočívá v možnosti odprosit se od honby za zážitky, posedlostmi a rozkošemi tohoto světa. Znamý židovský filosof Emmanuel Lévinas se tomuto pojetí svobody věnuje ve své sbírce esejů nazvaných *Obtížná svoboda*.⁴⁶ Popisuje v ní, že náboženské zákony složí jako měřítko morálky a hodnot, které židům umožňují rozlišovat dobré od zlého. Dodržování těchto zákonů pak podle něj vede ke svobodě od nepravostí a materiálních požitků skrze morální život, který vede k pokoji.⁴⁷

Praktická stránka víry je tedy pro židy velmi důležitá a na rozdíl od křesťanů ji židé nadřazují nad stránku duchovní. Vnější projevy víry, jako svěcení šabatu nebo dodržování svátků proto židé považují za podstatnější než vnitřní projevy víry, jako je například pokání. Z tohoto důvodu představuje judaismus spíše životní styl, než spirituální meditaci nebo teologickou nauku. Podstata židovské víry tedy tkívá v úsilí o spravedlivý život, který je definovaný poctivým dodržováním náboženských zákonů. Jeho cílem je dokonalé naplňování božích směrnic, které vede k mravnímu životu a umožňuje člověku žít ve společenství s Bohem.⁴⁸

Přes to, že důraz na zákon židy sjednocuje, je to zároveň zákon, který je v jistých otázkách také rozděluje. Přístup reformních a ortodoxních židů k židovskému zákonu se totiž ve dvou zásadních ohledech liší. Jedná se zprvce o odlišný přístup k neměnnosti příkazů v Tóře a za druhé o odlišný výklad a interpretaci Tóry. Vzhledem k tomu, že na tyto rozdíly bude částečně reagovat i výzkum v praktické části práce, je níže krátce uvedu.

Jádro prvního rozporu je úzce spojené s otázkou autorství Tóry. Ortodoxní židé věří, že je jejím autorem neměnný Bůh, a proto je také samotná Tóra neměnná a musí se vykládat slovo od slova. Reformní židé naopak věří, že je Tóra výtvorem lidí, jejichž společnost se neustále mění a vyvíjí. Ani Tóra z toho důvodu podle nich není neměnná a dokonale svatá, a je tedy třeba ji vykládat v kontextu doby, ve které se společnost zrovna nachází. Mnoho reformních židů proto některé micvoty úplně zrušilo a označilo za „pro dnešní dobu nesmyslné“. Tyto názory se mezi židy začali poprvé objevovat už v 19. století po založení první reformní židovské obce. „*Stále více sílí názor, že Bible*

---

⁴⁵ SPIEGEL, P., pozn. 19, s. 28.

⁴⁶ SPIEGEL, Paul., pozn. 19, s. 26.

⁴⁷ PÖHLMANN, H. G., STERN, M., pozn. 6, s. 36.

⁴⁸ SPIEGEL, P., pozn. 19, s. 26–27.

byla sepsána různými inspirovanými muži, kterým se vyjevoval Bůh. Takovou interpretací Bylo možno zpochybňovat božskost Tóry, a tedy i nezvratnost jejích zákonů.⁴⁹ Roku 1885 bylo učení reformního židovství sepsáno v Pittsburské Platformě, podle které jsou bez časového omezení navždy platné a závazné pouze morální zákony Tóry.⁵⁰ Toto učení vzniklo pod vlivem křesťanství, které mezi všemi židovskými zákony považuje za nadčasové pouze samotné Desatero. Mnoho reformních židů dnes však přes to uznává kromě morálních zákonů také mnoho jiných zákonů, které se týkají například stravování nebo oblékání. Některé zákony tedy dodržují a jiné, které jim připadají iracionální, nikoliv.

Takový polovičatý přístup však ortodoxní židy pobuřuje. Podle Ješajahu Leibowitze, ortodoxního židovského filosofa, by pravověrný žid měl plnit všechna přikázání, nezávisle na tom, zda je považuje za smysluplná, či nikoliv. Nezáleží totiž podle něj na tom, co si myslí člověk, ale na tom, že je nařídil Bůh, nejvyšší instance ve vesmíru. Častým argumentem ortodoxních židů pro radikální dodržování všech příkazů je příběh Abrahama, který podle biblického příběhu musel Boha poslouchat a bezpodmínečně mu důvěřovat, i když mu boží příkazy nedávaly smysl. Musel opustit svou vlast, svého otce a své přátele a později musel Bohu dokonce ukázat i svou ochotu obětovat mu svého jediného syna Izáka.⁵¹

Druhý bod, ve kterém se liší přístup Ortodoxních a reformních židů k židovskému zákonu částečně souvisí s tím prvním. Jedná se o především o to, s jakou důsledností by měly být plněny příkazy, u kterých je určitý prostor pro vlastní interpretaci. Reformní židé vykládají tyto příkazy volněji s ohledem na podmínky dnešní společnosti, zatímco ortodoxní židé usilují o jejich přísné dodržování bez ohledu na podmínky dnešní doby. Spiegel v této souvislosti uvádí následující příklad: „*Stravovací zákony vyžadují striktní oddělování mléčných a masných výrobků. Jak se však musí dlouho čekat, než můžeme jíst jedno nebo druhé, to se ve zbožných kruzích vysvětluje a praktikuje různě. Někteří čekají hodinu, eventuálně šest hodin, jiní hodinu, eventuálně tři hodiny. Jednoznačné však je, že se takové oddělování dodržovat musí.*“⁵²

Přes to, že se přístup reformních a ortodoxních židů v některých oblastech rozchází, by se však představitelé obou směrů shodli na tom, že náboženský zákon je důležitý a pro společnost přínosný. Za podstatu celého židovského zákona a základní morální směrnici přitom považují právě Desatero, které je podle nich platné pro celé lidstvo v každé době. Těchto deset příkazů se však v židovství musí

---

⁴⁹ PÖHLMANN, H. G., STERN, M. *Desatero v životě židů a křesťanů: dialog ortodoxního rabína a křesťanského teologa*. 1. vyd. Praha: Vyšehrad, 2006. ISBN 978-80-7021-783-2. S. 16.

⁵⁰ FISHBANE, M. A., pozn. 37, s. 98.

⁵¹ SPIEGEL, P., pozn. 19, s. 107–108.

⁵² SPIEGEL, P. *Kdo jsou Židé?*. 1. vyd. Brno: Společnost pro odbornou literaturu - Barrister & Principal, 2007. ISBN 978-80-87029-07-7. S. 6. S. 17.

vykládat v kontextu ostatních přikázání, která ho vysvětlují a dále specifikují. Zákon tedy utváří základní hodnotové představy židovské etiky, podle které je cílem zbožného života dokonalé naplňování náboženských směrnic, které vede ke svobodě a nalezení společenství s Bohem.

V této podkapitole byl stanoven teoretický rámec židovského respondenta ve výzkumu v praktické části práce. Byly uvedeny základní charakteristiky judaismu a důležité náboženské texty, ze kterých vychází. Tato kapitola dále představila pojem reformní židovství a ukázala ho na praktických příkladech židovské víry. Nakonec byl také popsán jeho postoj k Desateru a ostatním židovským zákonům od nichž vzhledem k charakteru židovské víry nelze Desatero oddělit.

3.2 Relevantní teoretický rámec k analýze křesťanského respondenta

V prvním století po Kristu se z judaismu oddělila malá sekta židů, kteří se označovali za následovníky Ježíše Krista a označovali jej za židovského mesiáše. Ježíš Kristus vyrostl jako Hebrejec ve městě zvaném Nazaret⁵³ a většinu svého života se pohyboval v oblasti dnešního státu Izrael. Veřejně začal působit přibližně až v jeho třiceti letech po jeho křtu Janem Křtitelem v řece Jordán.⁵⁴ Po této události si povolal dvanáct učedníků, kteří se stali jeho následovateli a následně začal kázat, vyučovat a uzdravovat nemocné. Jeho učení vycházelo z židovského náboženství, do kterého přidávalo některé nové myšlenky. Chování a výroky Ježíše Krista však začaly postupně pobuřovat některé židovské náboženské představitele, kteří se nakonec zasloužili o to, že byl římskými okupanty přibližně roku 33 př. Kr. ukřižován na kříži jako zločinec.⁵⁵

Krátce po jeho smrti však začali jeho příznivci tvrdit, že Ježíš Kristus třetí den po jeho ukřižování vstal z mrtvých, ukázal se jim, a o několik dní později vystoupil na nebesa. Učení Ježíše Krista proto začali rychle šířit nejen mezi ostatními židy, ale také mezi pohanskými národy. Společnost ovlivněná filosofií starověkého Řecka a společenskými normami Římské říše se tak v prvním století po Kristu dostala do střetu se zcela novým světonázorem v podobě křesťanství.⁵⁶ Z Jeruzaléma, který byl považovaný za centrum židovství a nově vzniklého křesťanství, se od druhé poloviny 1. století začalo šířit do oblasti dnešní Sýrie, Makedonie, Řecka, Itálie a postupně také do Asie. Přes to, že zpočátku čelilo

---

⁵³ Kvůli jeho původu byl často označován jako Ježíš Nazaretský.

⁵⁴ Přesné datum jeho narození stanovit nelze stejně jako délku jeho služby nebo datum jeho úmrtí. Jeho narození se datuje krátce před smrt Heroda Velikého přibližně r. 4 př. Kr. a jeho smrt přibližně do roku 33 po Kr. (DOUGLAS, J. D., pozn. 21, s. 425.)

⁵⁵ DOUGLAS, J. D., pozn. 21, s. 427–434.

⁵⁶ NEEDHAM, N. R. *2000 let Kristovy moci. 1. díl, Doba církevních otců*. 1. vyd. Žandov: Poutníková četba, 2022. ISBN 978-80-87606-55-1. S. 78.

pronásledování jak ze strany židů, tak i pohanů,⁵⁷ těmto tlakům tehdejší společnosti nepodlehlo a už ve čtvrtém století bylo ustanoveno za hlavní říšské náboženství.⁵⁸

Křesťanství se tak stalo určujícím vlivem při vzniku dnešní západní společnosti, jejího pohledu na morálku a hodnotový systém. S křesťanskými myšlenkami a motivy se dnes můžeme setkat v mnoha oblastech naší kultury, jako je například malířství, filosofie, hudba, literatura, a dokonce i fyzika, lékařství nebo matematika. Jeho vliv se postupně dostal do všech částí světa a dnes se jedná o nejrozšířenější náboženství s nejrozsáhlejším polem působnosti. Je to však zároveň velmi nejednotné a rozštěpené náboženství. Mezi jeho tři hlavní proudy bychom zařadili nejpočetnější katolickou víru, protestantskou víru a nejmenší pravoslavnou víru. I tyto proudy se však dále dělí na různé denominace, které se liší především odlišným důrazem na různá témata.

Tato podkapitola však nemá za cíl popsat všechny tyto proudy křesťanské víry a jejich odlišnosti. Zaměří se konkrétně na tři oblasti. Nejprve krátce uvede základní pilíře, na kterých se shodnou všichni křesťané a krátce charakterizuje křesťanství v obecné rovině. V této souvislosti také představí Bibli, kterou křesťané považují za svatou knihu. Poté, vzhledem k zaměření výzkumu, vysvětlí pojem reformované protestantství a stručně přiblíží jeho základní teologický rámec, na kterém představitelé této skupiny zakládají své vyznání. Na základě tohoto rámce nakonec vysvětlí jejich postoj k Desatero přikázání.

Všechny proudy křesťanství se hlásí k apoštolskému vyznání víry, jehož autorství je tradičně připisováno samotným apoštolům. Už od dob prvotní církve bylo toto vyznání, jinak také krédo, považováno za všeobecný výraz křesťanské víry. Nejstarší historické prameny, které toto vyznání v plné podobě obsahují sahají až do 2. poloviny 5. století po Kr. Apoštolské vyznání předkládá základní pilíře křesťanské víry a sjednocuje tak křesťany v několika hlavních otázkách.⁵⁹

První z nich se týká Boha, kterého křesťané uctívají. Jeho jméno JHVH se v češtině překládá jako Hospodin neboli „pán“. Podle křesťanské tradice Bůh existuje jako trojice tří osob: Otec, Ježíš Kristus a Duch svatý. Tato jeho charakteristika se nazývá boží trojjedinost. Křesťané nevnímají tyto tři boží

---

⁵⁷ NEEDHAM, N. R., pozn. 56, s. 77–79.

⁵⁸ NEEDHAM, N. R., pozn. 56, s. 170.

⁵⁹ MUSILOVÁ, K. *Biskup Antonín Podlaha a jeho působení v Časopise katolického duchovenstva v oblasti biblistiky*. Diplomová práce. [online]. Praha, Univerzita Karlova, Katolická teologická fakulta. 2015. [vid. 12.04.2024]. Dostupné z: https://dspace.cuni.cz/bitstream/handle/20.500.11956/66034/DPTX_2014_1_11260_0_411006_0_161_569.pdf?sequence=1&isAllowed=y. S. 51–52.

osoby jako tři Bohy, ale jako tři části jednoho Boha.⁶⁰ Tento Bůh představuje dokonalou a svatou bytost, která je autorem veškerého stvoření. Na základě tohoto přesvědčení se křesťanství řadí mezi monoteistická náboženství. Křesťané dále věří, že Bůh poslal svého syna Ježíše Krista, aby se stal člověkem, obětoval se za hříchy lidstva a zprostředkoval jim tak spásu. Ježíš Kristus byl podle Bible přes svou nevinu ukřižován na kříži, podstoupil smrt, ale třetího dne byl vzkříšen, vystoupil na nebesa a v den soudu opět přijde na zem soudit živé i mrtvé. Poslední bod se týká církve, která představuje společenství svatých. Podle křesťanství ji ustanovil Bůh, který do ní vložil Ducha svatého, který ji buduje a posvěcuje pro den spásy.⁶¹

Základem a normou pro všechno křesťanské vyučování a je Bible, odvozeno přes latinu z řec. *biblia*, v neboli „knihy“,⁶² kterou křesťané uznávají jako svatou knihu, jejíž obsah je inspirovaný Bohem.⁶³ Tento rozsáhlý soubor textů se také nazývá Písmo svaté, z lat. *Scriptura sancta*, nebo Kniha knih. V křesťanské teologii se lze setkat i s názvem „Boží slovo“, které poukazuje na přesvědčení, že je jeho autorem samotný Bůh.⁶⁴ Uspořádání a obsah Bible se v rámci křesťanských proudů částečně liší. V této kapitole se vzhledem k zaměření výzkumu budu odkazovat na její protestantskou podobu.

Protestantská Bible se skládá z 66 knih, na jejichž sepsování se podílelo desítky různých autorů. Byli to lidé z různých sociálních a ekonomických vrstev, odlišných zemí a kultur.⁶⁵ Našli bychom v ní celou řadu literárních druhů jako například žalmy, přísloví, legislativní texty, příběhy, hádanky, podobenství, a dokonce i milostnou píseň. Ohledně stáří Bible se vedou mnohé debaty. Většina křesťanů v reformovaných kruzích se přiklání k tvrzení, že byla sepsovaná přibližně po dobu 1 500 let, přičemž její nejstarší část, kniha Genesis, byla sepsaná v 15. století př. Kr. a její nejmladší část, kniha Zjevení, ještě v prvním století po Kristu.⁶⁶

---

⁶⁰ MILNE, B., aj. *Poznejte pravdu: průvodce křesťanskou vírou*. 2. aktual. vyd. Praha: Návrat domů, 1999. ISBN 978-80-7255-006-7. S. 55–56.

⁶¹ *Život z víry: překlad 2. dílu katolického katechismu pro dospělé (vydala Německá biskupská konference 1995)*, pozn. 3, s. 49.

⁶² DOUGLAS, J. D., pozn. 21, s. 101.

⁶³ MILNE, B., aj., pozn. 60, s. 24.

⁶⁴ MILNE, B., aj., pozn. 60, s. 25.

⁶⁵ *Where Did the Bible Come From? – A Timeline of the Bible / Reformed Theology at A Puritan's Mind* [online]. [vid. 02.04.2024]. Dostupné z: <https://www.apuritansmind.com/the-christian-walk/where-did-the-bible-come-from-a-timeline/>

⁶⁶ DOUGLAS, J. D., pozn. 21, s. 102.

Křesťanská Bible se dělí na dvě hlavní části. Její první a starší část se nazývá Starý zákon a druhá, mladší a méně rozsáhlá část se nazývá Nový zákon. V první části Starého zákona je popsán vznik světa a stručné dějiny počátku lidstva. Zbytek této části se soustředí na dějiny Izraele, božního vyvoleného národa. Zde bychom našli i knihy Exodus a Deuteronomium, které obsahují Desatero přikázání. Jak již bylo zmíněno v předchozí podkapitole, s pojmem Starý zákon je často spojován židovský Tanach. Přes to tyto texty nejsou zcela totožné a v některých částech se zásadně liší. Jejich hlavní části se však objevují jak ve Starém zákoně, tak i v Tanachu.

Nový zákon se skládá z textů, sepsaných po narození Ježíše Krista. Obsahuje tři hlavní části: evangelia, spisy, a knihu Zjevení. Evangelia⁶⁷ popisují narození a život Ježíše Krista. Jejich autoři jsou apoštolové Matouš a Jan a misionářští společníci jiných apoštolů Lukáš a Marek. Spisy, jinak také epištoly, představují soubor textů, zabývajících se počátky rané církve. Za autora většiny z nich je považován apoštol Pavel. Poslední částí nového zákona je kniha Zjevení, která alegorickým způsobem popisuje události na konci světa. Jejím autorem je apoštol Jan, autor jednoho z evangelíí.

Pro označení Nového a Starého zákona křesťané také používají označení „Nová smlouva“ a „Stará smlouva“. Tyto pojmy poukazují na typicky křesťanské chápání Bible, ve kterém Ježíš Kristus svou smrtí naplnil starou smlouvu, která spočívala v dokonalém dodržování božích přikázání, a navždy se tak stal mediátorem mezi Bohem a lidmi. Proto Nová smlouva na rozdíl od Staré smlouvy není založená na plnění zákona a přinášení obětí za jeho porušování, ale na víře v Ježíše Krista.⁶⁸

Tento koncept staré a nové smlouvy vychází z evangelia, z řec. „dobrá zpráva“, které představuje ústřední poselství křesťanské víry.⁶⁹ Křesťané věří, že evangelium tvoří jeden příběh, který vystihuje podstatu celé Bible. Tento příběh vysvětluje zásadní problém lidstva a zároveň skrz Ježíše Krista ukazuje jeho řešení.⁷⁰ Podle křesťanství je tento zásadní problém lidstva založen na dvou skutečnostech. První z nich se týká božního charakteru. Bible popisuje Boha jako dokonale svatou a spravedlivou bytost, ve které není jakékoli zlo. „*A jeden na druhého volal: Svatý, svatý, svatý*

---

⁶⁷ Pojem „euangelion“ bychom v Bibli našli pouze v singuláru, neboť tradičně označuje jedno poselství, jednu „zprávu“. V plurálovém tvaru se slovo „evangelium“ začalo používat až od poloviny 2. století po Kr. pro označení čtyř kanonizovaných záznamů tohoto jednotného poselství. (DOUGLAS, J. D., pozn. 51, s. 234.)

⁶⁸ DOUGLAS, J. D., pozn. 21, s. 941–943.

⁶⁹ DOUGLAS, J. D., pozn. 21, s. 234.

⁷⁰ WASHER, P. *Evangelium Ježíše Krista*. 1. vyd. Kroměříž: Didasko, 2018. ISBN 978-80-87587-41-6. S. 4.

*je Hospodin zástupů, celá země je plná jeho slávy!*⁷¹ (Izajáš 6:3) Druhá tato skutečnost se týká charakteru člověka. Toho naopak charakterizuje jako hříšnou a zkaženou bytost, která je ve vzdoru vůči Božimu svatému zákonu shrnutému v Desateru. „*Myšlení těla je totiž v nepřátelství vůči Bohu, neboť se nepodřizuje Božimu zákonu, ba ani nemůže.*”⁷² (Římanům 8:7) „*Všichni zhřešili a postrádají Boží slávu.*”⁷³ (Římanům 3:23) Zásadní dilema Bible dává tyto dvě skutečnosti do kontrastu a pokládá otázku, jak může svatý a zároveň spravedlivý Bůh odpustit hříšnému a zkaženému člověku. Odplatou za každý hřích je totiž podle božího zákona smrt a má-li být Bůh spravedlivý, musí jednat podle svého zákona a potrestat všechny, kdo jej přestoupili.

Křesťané však věří, že Bůh nechtěl zahubit lidstvo, a tak na tento problém nabídnul řešení v podobě Ježíše Krista. Svého jediného syna poslal na zem, aby přijal podobu člověka, žil dokonalý život, který lidé žít nedokázali, a zaplatil za lidské hříchy smrtí na kříži. Protože byl však nevinný, Bůh ho po třech dnech vzkřísil z mrtvých a vyvýšil na nebesa. Takto Bůh nabídnul záchranu každému, kdo uvěří v oběť Ježíše Krista a přijmá ho za svého pána. „*Neboť Bůh tak miloval svět, že dal svého jediného Syna, aby žádný, kdo v něho věří, nezahynul, ale měl život věčný.*”⁷⁴ (Jan 3:16) Toto poselství sjednocuje křesťany ze všech křesťanských denominací. Přes to to však bylo právě evangelium, které v průběhu historie motivovalo církevní reformátory k vymezení se vůči tehdejší církvi, která podle nich toto poselství překrucovala a zneužívala. Vlivem těchto snah o návrat církve k jejím kořenům vznikl také reformní protestantismus.

Kvůli zaměření výzkumu nyní krátce tento směr přiblížím a vysvětlím jeho základní postoje. Pojmy reformace a protestantismus spolu úzce souvisí, neboť protestantismus vznikl právě na základě reformace. Vyvinul jako důsledek reformních hnutí působících konci středověku a počátku novověku. Cílem jeho představitelů bylo ukázat na odchýlení tehdejší katolické církve od původní podoby křesťanství a na základě této kritiky způsobit její reformu. Za počátek protestantismu se oficiálně považuje rok 1517, kdy Martin Luther vydal svých 95 tezí. Jednalo se o dokument, který obsahoval 95 bodů obžaloby tehdejší katolické církve. Kritizoval především zneužívání odpustků a odchýlení

---

⁷¹ Bible: český studijní překlad. 5. souborné vyd. (čtvrté vyd. bez poznámek). Praha: KMS, 2021. ISBN 978-80-7664-002-3. Izajáš 6:3.

⁷² Bible: český studijní překlad. 5. souborné vyd. (čtvrté vyd. bez poznámek). Praha: KMS, 2021. ISBN 978-80-7664-002-3. Římanům 8:7

⁷³ Bible: český studijní překlad. 5. souborné vyd. (čtvrté vyd. bez poznámek). Praha: KMS, 2021. ISBN 978-80-7664-002-3. Římanům 3:23

⁷⁴ Bible: český studijní překlad. 5. souborné vyd. (čtvrté vyd. bez poznámek). Praha: KMS, 2021. ISBN 978-80-7664-002-3. Jan 3:16

se od výše popsaného evangelia. Na myšlenky Martina Luthera navazovaly další nově vzniklé proudy jako například kalvinismus nebo luteránství, které se poté dále štěpily.⁷⁵

Ani protestantismus tedy není z hlediska věrouky jednotný směr. Všechny jeho proudy však mají společný základ, kterým se vymezují vůči katolicismu. Protestanté učí, že jediný zdroj zjevené pravdy je Písmo svaté, nikoli tradice nebo jiné křesťanské zvyky vzniklé v průběhu historie církve. Bible je tedy podle nich jedinou autoritou, podle které by se měl řídit křesťanský život a ze které by měla vycházet teologická nauka.⁷⁶ Protestanté také věří, že neexistuje žádný prostředník mezi Bohem a lidmi. Každý křesťan má tedy možnost přistupovat k Bohu individuálně a vyznávat mu své hříchy nezávisle na lidských autoritách. Další charakteristickou protestantismu je silný důraz na výhradní uctívání Boží Trojice. Protestanté proto neuznávají kult svatých, což je nejlépe vidět na odmítání uctívání matky Marie. Poslední, velmi důležitý bod se týká spásy. Protestanté věří, že Bible učí, že lidská duše jde po smrti buď do ztracení nebo do nebe.⁷⁷ Spása duše přitom není závislá na lidských činech, ale výhradně na víře v oběť Ježíše Krista.⁷⁸ Toto jsou pouze některé z charakteristik protestantismu, které ukazují některé zásadní oblasti, ve kterých se protestantství odlišuje od učení katolické církve.

Reformace však neprobíhala pouze v 16. století v katolické církvi, ale probíhá dodnes i v mnoha protestantských denominacích. Pojem reformní protestantismus označuje směr uvnitř protestantství, který teologicky navazuje na puritánské učení a usiluje o ještě radikálnější reformaci protestantství ve smyslu jeho návratu k původním kořenům křesťanství. Konkrétně se projevuje především snahou o odstraňování jakýchkoli pozdějších nauk v rámci křesťanství a důrazem na absolutní autoritu Písma. Reformní protestantismus se proto vymezuje vůči liberálnímu křesťanství. Kritizuje jeho odklonění se od ortodoxního výkladu Bible ve snaze přizpůsobit se dnešní společnosti. Reformovaní křesťané naopak zastávají doslovný výklad Písma, na jehož základě například věří v kreacionismus. Hlavní důraz kladou na evangelium, od kterého odvozují všechny ostatní teologické nauky. Mezi představitele reformovaného proudu v dnešní protestantské církvi můžeme zařadit například R. C. Sproula, John Mac Arthura nebo Paul Washera. Tito teologové navazují na učení Augustina Aurelia, Jana Kalvína nebo slavného kazatele 19. století Charles Haddon Spurgeon.

---

⁷⁵ HOUGHTON, S. M. *Sketches from church history*. 1. vyd. Edinburgh: Banner of Truth Trust, 1980. ISBN 978-0-85151-317-1. S. 84, 85.

⁷⁶ DOUGLAS, J. D., pozn. 21, s. 101.

⁷⁷ WALDRON, S. E. *A Modern Exposition of the 1689 Baptist Confession of Faith*. 5. aktual. a dopl. vyd. Leyland: Evangelical Press, 2016. ISBN 978-1-78397-9. S. 439.

⁷⁸ MILNE, B., aj., pozn. 60, s. 166, 223, 250.

Z výše popsaných charakteristik křesťanství vyplývá i křesťanský pohled na Desatero přikázání. Tento pohled tedy nyní popíšu a vzhledem k charakteru výzkumu uvedu také přístup specifický pro reformované protestanty. Jak již bylo popsáno v první kapitole, Desatero dal podle Bible Bůh lidem na hoře Sinaj společně s občanským a obřadním zákoníkem. Křesťané věří, že tyto dva zákoníky byly Novým zákonem zrušeny. Občanský zákon byl podle nich závazný pouze pro Izraelský národ a obřadní zákon byl naplněn v Novém zákoně Kristovou obětí. Křesťanská víra říká, že dnes už po lidech Bůh nevyžaduje oběti, jako tomu bylo ve Starém zákoně, protože účel těchto obětí byl ukázat na oběť Ježíše Krista, která tyto oběti navždy nahradila. Za nadčasově platné proto křesťané považují pouze samotné Desatero, které se také jinak nazývá morální zákon.⁷⁹ Podle reformovaných protestantů má tento zákon dva hlavní účely. První jeho smysl je ukázat boží vůli a dát tak do kontrastu lidskou zkaženost s božím morálním standardem. Druhým jeho účelem je ukázat křesťanům cestu posvěcování skrz jeho plnění. Křesťan by proto podle reformovaných protestantů měl Desateru podřizovat každou oblast ve svém životě a všechna jeho rozhodování by s ním měla být v souladu. Kromě Desatera křesťanský pohled na morálku určují i další pasáže z Bible, které doplňují pravidla týkající se například manželství, intimity, církve, nebo modlitby.⁸⁰

V některých evangelikálních kruzích je dnes rozšířen názor „Nejsme už pod zákonem, ale pod milostí“. V jádru tato věta znamená, že se dnes už křesťané nemusí řídit Božím zákonem, protože jim Bůh jejich hříchy odpustil skrz oběť Ježíše Krista. Tímto tématem se v knize *The Law and the Gospel* zabývá Ernest Reisinger. Popisuje zde, že se takové učení začalo šířit už od doby raného křesťanství. To můžeme vidět i v jednom z dopisů Apoštola Pavla, který v něm před tímto názorem varuje církev v Římě. „*Co tedy? Budeme hřešit, protože nejsme pod zákonem, ale pod milostí? Naprosto ne!*“ (Římanům 6:15)⁸¹ Na jiném místě poté píše: „*Rušíme tedy vírou zákon? Naprosto ne! Naopak, Zákon potvrzujeme.*“ (Římanům 3:31)⁸² A dále toto přesvědčení potvrzuje slovy: „*Zákon je svatý i přikázání je svaté, spravedlivé a dobré.*“ (Římanům 7:12)⁸³

---

⁷⁹ MOLLAND, W. H. *The Ten Commandments: The Abiding Law of God*. Bideford: Church at North Road Chapel, 1998. S. 5–6.

⁸⁰ WALDRON, S. E., pozn. 77, s. 206, 351, 359

⁸¹ *Bible: český studijní překlad*. 5. souborné vyd. (čtvrté vyd. bez poznámek). Praha: KMS, 2021. ISBN 978-80-7664-002-3. Římanům 6:15.

⁸² *Bible: český studijní překlad*. 5. souborné vyd. (čtvrté vyd. bez poznámek). Praha: KMS, 2021. ISBN 978-80-7664-002-3. Římanům 3:31

⁸³ *Bible: český studijní překlad*. 5. souborné vyd. (čtvrté vyd. bez poznámek). Praha: KMS, 2021. ISBN 978-80-7664-002-3. Římanům, 7:12

V 17. století toto učení kritizovali také puritáni, kteří označovali jeho zastánce jako „antinominans“, z řeckého *anti* – proti a *nomos* – zákon.⁸⁴

Reformovaní protestanté v této oblasti navazují na puritány a označují toto učení za nebiblické, protože podle nich není v souladu s evangeliem. Mimo jiné se odkazují také na slova Ježíše Krista, který prohlásil: „*Nedomnívejte se, že jsem přišel zrušit Zákon, nebo Proroky, nepřišel jsem je zrušit, ale naplnit.*“⁸⁵ (Matouš 4:22) Smyslem smrti Ježíše Krista tedy podle reformovaných protestantů nebylo zákon zrušit, ale umožnit spásu lidem, kteří nejsou schopni ho dokonale naplnit.⁸⁶ Na lidskou neschopnost dokonalého naplnění zákona poukazuje i text z listu Římanům: „*Není spravedlivého, není ani jednoho, není, kdo by rozuměl, není, kdo by horlivě hledal Boha. Všichni se odchyliili, společně se stali nepotřebnými, není, kdo by činil dobro, není ani jeden.*“⁸⁷ (Římanům 3:10-12).

V této souvislosti se reformovaní protestanté odkazují na učení Ježíše Krista. Ten ve slavném kázání na hoře, které je zaznamenané v Novém zákoně, dovedl přikázání Desatera do ještě vyšší roviny, když učil, že přestoupení zákona neznamena pouze samotný čin, ale i všechny myšlenky, které jsou s ním v rozporu. Nikoliv tedy pouze samotnou vraždu, ale už nenávisť v srdci označuje za hřích, který člověka odsuzuje. Tímto způsobem podle reformovaných protestantů Ježíš Kristus ukázal na to, že se člověk sám z hříchu zachránit nedokáže, a proto potřebuje zachránce, který by tento standard naplnil namísto něj. Podle křesťanství se tímto zachráncem stal právě Ježíš Kristus, jehož smrt na kříži znamenala vysvobození pro ty, kdo v něj věří. Skrze tuto víru, která vede k pokání, pak reformovaní protestanté věří, že získávají i přes svou hříšnost věčný život. „*Proto činite pokání a obraťte se, aby byly smazány vaše hříchy.*“⁸⁸ (Skutky 3:19)

Spása tedy podle reformovaných protestantů není závislá na tom, do jaké míry člověk dodržuje přikázání, ale na víře v oběť Ježíše Krista.⁸⁹ Odkazují se zde na různé pasáže v Bibli, mezi nimiž je i část listu Efeským: „*Neboť jste zachráněni milostí skrze víru, a ta záchrana není z vás – je to Boží*

---

⁸⁴ REISINGER, E. C. *The law and the gospel*. 1. vyd. Phillipsburg, NJ: P & R Publ, 1997. ISBN 978-0-87552-387-3. S. 58, 59.

⁸⁵ *Bible: český studijní překlad*. 5. souborné vyd. (čtvrté vyd. bez poznámek). Praha: KMS, 2021. ISBN 978-80-7664-002-3. Matouš 4:22

⁸⁶ EDWARDS, B. *The Ten Commandments for today*. 1. vyd. Bromley: Day One Publications, 1996. ISBN 978-0-902548-69-5. S. 184.

⁸⁷ *Bible: český studijní překlad*. 5. souborné vyd. (čtvrté vyd. bez poznámek). Praha: KMS, 2021. ISBN 978-80-7664-002-3. Římanům 3:10–12

⁸⁸ *Bible: český studijní překlad*. 5. souborné vyd. (čtvrté vyd. bez poznámek). Praha: KMS, 2021. ISBN 978-80-7664-002-3. Skutky 3:19

⁸⁹ MILNE, B., aj., pozn. 60, s. 166.

dar, není na základě skutků, aby se nikdo nechlubil.“⁹⁰ (Efeským 2:8-9) Na tomto příkladu je vidět výrazný rozdíl mezi židovstvím a protestantstvím. Židovství totiž nadřazuje skutky nad víru, zatímco protestantismus upřednostňuje víru před skutky. Poslušnost zákonu je pak podle nich až důsledkem této víry. Reformovaný protestantismus tedy učí, že křesťan získává věčný život pouze na základě víry, a proto by měl plnit přikázání z lásky k Bohu, nikoliv ze strachu z hrozby pekla nebo za vidinou zisku věčného života.⁹¹ Pokud křesťan některé přikázání přesto přestoupí, měl by podle nich činit pokání a pokračovat ve svém úsilí o svatost. „*Rozpomeň se tedy, jak jsi mé slovo přijal a slyšel, zachovávej je a číň pokání.*“⁹² (Zjevení 3:3)

Desatero je tedy podle křesťanů stále plané a závazné i pro dnešní dobu. Stejně jako židé ho i křesťané považují za morální standard, který není závazný pouze pro křesťany, ale pro celé lidstvo. Všechno lidské chování a myšlení by s ním proto podle nich mělo být v souladu. Reformovaní křesťané pak zdůrazňují, že samotné dodržování Desatera člověka nezachrání. O jeho naplňování proto neusilují kvůli tomu, aby se dostali do nebe, ale kvůli lásce k Bohu, kterou mají díky víře v Ježíše Krista.

V této podkapitole byl stanoven základní teoretický rámec křesťanského respondenta ve výzkumu v praktické části práce. Byly popsány základní charakteristiky tohoto náboženství a také Bible, ze které křesťanství vychází. Zároveň bylo s ohledem na zaměření výzkumu blíže uvedeno reformované protestantství, které představuje jeden z proudů křesťanství. Poslední část kapitoly byla konkrétně zaměřená na postoj křesťanství a specificky také reformovaného protestantismu k Desateru přikázání.

3.3 Relevantní teoretický rámec k analýze ateistického respondenta

Ateismus je obtížně definovaná kategorie, a to už z toho principu, že netvoří jeden ucelený názorový systém, jako například křesťanství nebo judaismus. Přes to je možné identifikovat některé postoje, které jsou společné téměř všem ateistům. Tyto postoje se v průběhu historie postupně utvářely na základě různých vlivů. Cílem této podkapitoly však není popsat historický vývoj ateismu, ale vytvořit relevantní rámec pro ateistického respondenta výzkumu v praktické části práce. Zaměří se proto na tři konkrétní oblasti. Nejprve upřesní samotný pojem „ateismus“. Poté představí jednu z forem ateismu, konkrétně sekulární humanismus, a nakonec popíše jeho pohled na náboženství a morálku, ze kterého poté také odvodí jeho postoj k Desateru.

---

⁹⁰ Bible: český studijní překlad. 5. souborné vyd. (čtvrté vyd. bez poznámek). Praha: KMS, 2021. ISBN 978-80-7664-002-3. Efeským 2:8–9

⁹¹ WASHER, P., pozn. 70, s. 24–28.

⁹² Bible: český studijní překlad. 5. souborné vyd. (čtvrté vyd. bez poznámek). Praha: KMS, 2021. ISBN 978-80-7664-002-3. Zjevení 3:3

Na začátku této podkapitoly je nutné nejprve definovat samotný pojem „ateismus“ a rozlišit ho od pojmu sekularizace, se kterým je často zaměňovaný. Přes to, že spolu tyto pojmy totiž úzce souvisí, jejich význam není totožný. Sekularizace v tradičním pojetí označuje proces zesvětštění společnosti, tedy potlačení vlivu náboženství a jeho institucí. Jedná se o přesunutí náboženství ze sféry veřejné do sféry soukromé. Neznamená však nutně odklon od náboženského uvažování jako takového, přes to, že k němu jejím vlivem často dochází.⁹³ Sekularizace probíhala jako důsledek osvícenských myšlenek v některých částech Evropy už od 18. století a dnes ji lze pozorovat v určité míře téměř ve všech částech světa.⁹⁴

Ateismus na rozdíl od sekularizace vychází z filosofického materialismu, který zároveň ateismus definuje, neboť představuje jedinou sjednocující myšlenku všech ateistů. Je založen na víře, že podstatou světa je pouze materie, a že všechny jevy, které lze ve světě pozorovat, je možné vysvětlit na základě fyzikální biologie. Jakékoli abstraktní nebo metafyzické uvažování je tedy z jeho pohledu vnímáno pouze jako produkt chemických reakcí uvnitř lidského mozku. Ateisté proto nevěří v existenci duše, spirituální energie, ducha, nebo duchovní síly. Toto materialistické uvažování má svůj základ v evolucionistickém chápání světa, podle kterého má vše živé i neživé určitou materiální podstatu, která se za základě přirozeného výběru neustále vyvíjí, a tak se stává komplexnější a složitější.⁹⁵ Ateismus jako filosofický směr vznikl na rozdíl od sekularizace až v 19. století a ve větším měřítku se dodnes objevuje jen v Západní civilizaci, a to pouze u naprosté menšiny její populace.

O české společnosti se často říká, že je ateistická. Většina Čechů, kteří se označují za ateisty, by se však přihlásila k víře v určitou metafyzickou realitu. Mnozí z nich sledují horoskopy, věří na magickou moc kamenů a spirituální energie, nebo nějakou jinou nedefinovanou duchovní sílu. Tito lidé by většinou řekli, že „něco“ mezi nebem a zemí existuje, ale zároveň by odmítli náboženství

---

⁹³ PAUČKOVÁ, K. *Náboženství v díle E. Durkheima*. Bakalářská práce. [online]. Brno, Masaryk University, Faculty of Social Studies, 2009. [vid. 16.03.2024]. Dostupné z: <https://is.muni.cz/th/sowqw/?studium=174738;lang=cs>. S. 17.

⁹⁴ ŠÁFROVÁ, Anna. *Kritika teorie sekularizace*. Diplomová práce. [online]. Liberec, Technical University of Liberec, Faculty of Sciences, Humanities and Education, 2012. [vid. 4. 4. 2024]. Dostupné z: <https://dSPACE.tul.cz/server/api/core/bitstreams/6fe3f183-5a34-4249-a826-d685d31da394/content>. S. 14.

⁹⁵ JOŠT, P. *Mechanický materialismus a radikální ateismus ve filozofii P. H. D. Holbacha*. Bakalářská práce. [online]. Olomouc, Univerzita Palackého v Olomouci, Filozofická fakulta, 2022. [vid. 8. 2. 2023]. Dostupné z: https://theses.cz/id/q4iuqh/Petr_Jost_-_BP.pdf. S. 23.

jako takové.⁹⁶ Tomáš Halík proto pro takové přesvědčení používá výstižnější výraz „něcismus“. Další skupinu takzvaných ateistů zase označuje spíše za náboženské agnostiky nebo apateisty. Jedná se o lidi, kteří buď říkají, že neví, zda Bůh existuje či nikoliv, nebo jsou k náboženským otázkám lhostejní. Pomocí těchto pojmů se snaží ukázat, že za označením ateista se může skrývat mnoho různých přesvědčení a postojů, které však ve své podstatě ateistické nejsou. Českou společnost bychom proto mohli označit, spíše než za ateistickou, za značně sekularizovanou, neboť skutečně důsledných ateistů je mezi Čechy, kteří se označují za ateisty, pouze naprostá menšina.⁹⁷ Tato podkapitola se však nebude zabývat různými projevy sekularizace, ale důsledným ateismem, který uznává pouze materiální stránku věcí.

Jak již bylo zmíněno, důsledný ateismus se začal šířit až v 19. století v rámci nových filosofických proudů, především německého realismu, marxismu a později také existencialismu. Jejich hlavní představitelé, mezi nimiž byli lidé jako Ludwig Feuerbach, Karl Marx a Jean-Paul Sartre svými materialistickými myšlenkami přispěli k zpochybnění tradičních křesťanských představ a položili základ pro sekulární filosofii, která na ně dodnes navazuje. Na základě těchto myšlenek vznikl ve 20. století také sekulární humanismus, na který se s ohledem na charakter výzkumu tato podkapitola blíže zaměří.

Pojem humanismus se používá pro označení mnoha odlišných postojů, které se v průběhu historie postupně projevovaly. Zprvu se jednalo o směr, který kladl důraz na důležitost pozemského života a usiloval o reformu tehdejšího vzdělání. Jeho ideálem byl všestranný rozvoj osobnosti člověka včetně rozvoje jeho ctností a zbožnosti.⁹⁸ V době osvícenství byl pojem humanismus spojený se sekularizací společnosti a silným důrazem na vědu a pokrok. Projevoval se v té době rozšířenou představou, že na základě vědeckého pokroku budou lidé schopni vybudovat lepší a morálnější společnost. Velkým zlomem v tomto myšlení však byla první světová válka, která tuto představu zcela nabourala. A právě v této době vznikl sekulární humanismus. Nabídl totiž společnosti, poznamenané hrůzami války, sekulární odpovědi na otázky týkající se smyslu lidského života a jeho hodnoty. Toto nové pojetí humanismu zamítá tradiční náboženskou interpretaci a za měřítko všech věcí označuje člověka. Vychází tedy z předpokladu, že člověk určuje smysl lidského života, lidskou hodnotu a veškeré

---

⁹⁶ VÁCLAVÍK, D. Český ateismus ve dvacátém století K vývoji a institucionalizaci v letech 1948–1989. Soudobé dějiny [online]. AV ČR – Akademie věd České republiky, 2007, roč. XIV, č. 02–03, s. 471–487. [vid. 2. 12. 2023]. ISSN 1210-7050. Dostupné z: <https://sd.usd.cas.cz/pdfs/sod/2007/02/10.pdf>. S. 472–474.

⁹⁷ HALÍK, T., K věcem veřejným – není ateista jako ateista. *Tomáš Halík: K věcem veřejným* [online]. Press kit, 2015. [vid. 16.03.2024]. Dostupné z: <http://halik.cz/cs/tvorba/clanky-eseje/clanek/221/>

⁹⁸ ROŽNOVSKÝ, L. *České humanistické biblické drama*. Diplomová práce. [online]. Brno, Masaryk University, Faculty of Arts. 2012. [vid. 3. 4. 2024]. Dostupné z: <https://is.muni.cz/th/jhpc1/?so=ea>. S. 7, 8.

morální soudy. Tyto humanistické myšlenky mimo jiné také výrazným způsobem podpořily individualismus, který se tak stal jedním z hlavních rysů sekulárního humanismu.⁹⁹

Z těchto postojů vyplývá i pohled sekulárních humanistů na náboženství, morálku a následně i Desatero. Vzhledem k charakteru výzkumu nyní všechny tyto tři oblasti krátce uvedu. Sekulární pohled na náboženství se začal objevovat už v 19. století v rámci nově vznikající sociologie. Její zakladatelé, jako byl Max Weber nebo David Émile Durkheim se zabývali jeho původem, funkcí a ztrátou této jeho funkce ve prospěch vědy a modernizace společnosti. Dnešní materialističtí ateisté na ně navazují a věří, že náboženství vzniklo jako produkt evoluce.¹⁰⁰ Původně podle nich sloužilo jako prostředek pro přežití, který lidem umožňoval efektivněji spolupracovat a poskytoval jim odpovědi na otázky ohledně vzniku světa, lidské duše nebo fungování přírody. Tyto funkce však podle nich od modernizace společnosti postupně ztrácí, jelikož je stále více nahrazované vědou. Z tohoto důvodu mnozí ateisté dnes považují náboženství za zastaralý pohled na svět.¹⁰¹

Na začátku 21. století začaly z ateistických kruhů zaznívat některé silně protináboženské, a především anti křesťanské hlasy. Jedněmi z nich byli například Richard Dawkins, nebo Sam Harris. Tito známí vědci se snažili ve svých knihách ukázat na negativní vliv náboženství na dnešní společnost. Často se ve své kritice odkazovali právě na Desatero, na jehož základě ukazovali židovsko-křesťanskou představu Boha jako někoho, kdo si vynucuje poslušnost a vyjadřuje tak lidem svou nadřazenost. Richard Dawkins vystoupil proti náboženství hned v několika svých knihách, jako například *Boží blud* nebo *Slepý hodinář*. Sam Harris na něj pak navázal a ve své knize *Konec víry*. Oba tito představitelé se řadí mezi představitele směru, který se začal označovat jako „nový ateismus“. Jeho základní idea je obvinít náboženství z jeho pokrytectví a nabídnout dnešní společnosti vědecké vysvětlení smyslu a hodnoty lidského života.¹⁰² Naproti názoru nových ateistů stojí však někteří sekulární humanisté, kteří se snaží ukázat také na některé pozitivní přínosy náboženství. Mezi nimi je například Tom Holland, který ve své knize *How the Christian Revolution Remade the World* popsal, jakým způsobem křesťanství pozitivně ovlivnilo dnešní pojetí morálky. V českém kontextu bychom pak mezi sekulární humanisty, zaujímající k náboženství pozitivní přístup, mohli zařadit například marxistické

---

⁹⁹MILNE, B., aj., pozn. 60, s. 111.

¹⁰⁰ MUŽÍK, V. *Evoluce morálky - historický vývoj biologických teorií morálky, obzvláště v dílech Franse de Waala*. [online]. Praha, Univerzita Karlova, Fakulta humanitních studií. 2009. [vid. 16.03.2024]. Dostupné z: <https://dSPACE.cuni.cz/handle/20.500.11956/30511>, S. 8

¹⁰¹ HARRIS, S. *Letter to a Christian nation*. London: 1. vyd. Bantam, 2007. ISBN 978-0-593-05897-8. S. 21, 22.

¹⁰² WERNER, J. *Nový ateismus: kritika náboženství (R. Dawkins a Ch. Hitchens)*. Bakalářská práce. [online]. Brono, Masarykova univerzita, Fakulta sociálních studií. 2013. [vid. 3. 4. 2024]. Dostupné z: https://is.muni.cz/th/323426/fss_b/JanWerner-bakalarska_prace.pdf. S. 30–31, 65.

filosofy Milana Machovce a Vítězslava Gardavského, kteří jsou známi právě pro jejich účast na marxisticko-křesťanském dialogu v průběhu 90. let 20. století.¹⁰³

Pro lepší pochopení pohledu sekulárních humanistů na Desatero nyní uvedu také jejich pohled na morálku. Jelikož sekulární humanisté na základě materialistického pohledu na svět nevěří v existenci Boha, označují za autora morálky člověka. Morální pravidla jsou podle nich tedy autonomní, odvozená lidmi, nikoliv vyšší božskou autoritou. Jean-Paul Sartre tuto myšlenku autonomní morálky rozvíjí ve své eseji *Existencialismus je humanismus*, kde popisuje, že pro existencialistu je velmi stísnující, že neexistuje Bůh, který by morálku stanovil a zároveň byl jejím garantem. Bez existence Boha je podle něj člověk totiž odsouzený ke svobodě, ve které si musí morální pravidla určit sám. „Člověk vytváří sebe sama, není zprvu hotov, vytváří se tím, že si zvolí svou morálku, a tlak okolností je takový, že si nemůže nějakou nezvolit.“¹⁰⁴

Jako reakce na tento přístup se z některých ateistických i náboženských řad objevuje názor, že pokud je člověk autorem morálky a veškerých lidských hodnot, neexistuje žádný neměnný morální standard. John Blanchard se ve své knize touto myšlenkou zabývá a pokládá otázku, jakým způsobem lze z ateistického pohledu odůvodnit morální a hodnotový systém jako takový a zda je vůbec možné ve světě pouze materiální povahy posoudit, co je dobré a co je zlé.¹⁰⁵ Mnozí ateističtí filosofové a vědci si tuto otázku kladli také a na základě jejich studia vzniklo několik sekulárních teorií, které se pokusily na ni odpovědět. Jedna z těchto nejznámějších teorií vychází z utilitaristického uvažování. Tvrdí, že veškerá morálka se odvíjí od míry maximalizace štěstí a minimalizace utrpení. Je tedy naším morální povinností nezpůsobovat druhým zbytečnou bolest. Nemorální chování pak není definované přestoupením božského morálního standardu, ale jeho obětmi. Sam Harris toto pojetí morálky popsal následovně: „Je na čase, abychom si uvědomili, že zločiny bez obětí jsou jako dluhy bez věřitelů.“¹⁰⁶ Z tohoto tvrzení přirozeně vyplývá, že míra našich morálních závazků závisí na stupni vývoje daného organismu, který určuje, do jaké míry je citlivý na pocity bolesti a štěstí. Z tohoto důvodu tedy podle

---

¹⁰³ LANDA, I., aj., pozn. 2, s. 81–82.

¹⁰⁴ SARTRE, J. P. *Existencialismus je humanismus*. 1. vyd. Praha: Vyšehrad, 2004. ISBN 80-7021-661-1. S. 47.

¹⁰⁵ BLANCHARD, J. *Does God believe in atheists?*. 5. impr. vyd. Darlington: Evangelical Press, 2001. ISBN 978-0-85234-460-6. S. 122–123.

¹⁰⁶ HARRIS, S. *The end of faith: religion, terror and the future of reason*. 1.vyd. London: Simon & Schuster, 2006. ISBN 978-0-7432-6809-7. S. 171.

podle jeho zastánců necítíme výčitky svědomí, například když kopneme do kamene, zatímco kdybychom totéž udělali psovi, naše pocity by nám naznačovaly, že jsme jednali nemorálně.¹⁰⁷

Na základě tohoto postoje lze odvodit i sekulárně-humanistický pohled na Desatero. Stejně jako morálku vidí i Desatero sekulární humanisté jako výtvor člověka, který vznikl v průběhu evolučního procesu, ve kterém reagoval na potřeby tehdejší společnosti. Jelikož je tedy podle nich autorem Desatera člověk, může také určovat, která přikázání jsou pro dnešní dobu aktuální a která nikoliv. Na základě tohoto předpokladu sekulární humanisté tvrdí, že některé části Desatera jsou dnes stále platné a jiné nikoliv. Za platné označují pouze přikázání, která se týkají mezilidských vztahů, například přikázání „Nezavraždíš“, „Nebudeš krást“ nebo „Nebudeš cizoložit“. Tato přikázání však pro ně nejsou závazná z toho důvodu, že by byl jejich autorem Bůh, nebo že by byly součástí významného náboženského dokumentu, ale protože je považují za univerzální morální pravidla, která lze odvodit i na základě sekulárních teorií morálky a principů biologie.¹⁰⁸ Jejich platnost odvozují i ze skutečnosti, že se některá z nich stala součástí většiny moderních zákoníků. Naopak přikázání, která se týkají vztahu člověka k Bohu jsou pak podle sekulárních humanistů dnes už zastaralá, a tedy i nepotřebná.¹⁰⁹

Jak bylo již zmíněno, někteří ateisté vnímají Desatero jako nástroj manipulace a prostředek k autoritativnímu udržování moci. Mezi nimi je také například Christopher Hitkens, který ve své knize *Bůh není veliký* popisuje Desatero jako lidský výmysl, který sloužil k udržování moci skrz autoritativní vynucování poslušnosti. Píše, že náboženství záměrně stanovuje pravidla, která lidé nejsou schopni naplnit, ale zároveň opomíjí některá závažná témata, jako například práva menšin. Z tohoto důvodu Desatero označuje jako nedostačující. Zároveň také poukazuje na hierarchizaci příkazů Desatera, která klade na vyšší místo přikázání, která se vztahují k Bohu než přikázání, která se týkají mezilidských vztahů. Upřednostňování příkazů ohledně vztahu člověka k Bohu nad mezilidskými vztahy je podle něj důkazem toho, že Desatero ukazuje na dnes již překonaný pohled na svět.¹¹⁰ Názory sekulárních humanistů na Desatero však nejsou zcela jednotné, neboť ne všichni sekulární humanisté vůči němu zaujímají takto negativní postoj.

Všichni se však shodují na třech následujících bodech. Za autora Desatera považují člověka, a z toho důvodu je podle nich také člověk oprávněn určit, zda je Desatero platné či nikoliv. Desatero jako celek

---

¹⁰⁷ HARRIS, S., pozn. 106, s. 173, 174.

¹⁰⁸ HARRIS, S., pozn. 101, s. 21.

¹⁰⁹ HARRIS, S., pozn. 101, s. 21–22.

¹¹⁰ HITCHENS, CH. *God is not great: how religion poisons everything*. 1. vyd. London: Atlantic Books, 2008. ISBN 978-1-84354-574-3. S. 98–100.

podle nich dále není nadčasové, ale podléhá kulturním proměnám společnosti, která některé jeho morální nároky neuznává a jiné naopak přidává. Poslední z těchto bodů se týká morálky, která je podle sekulárních humanistů autonomní, tedy odvozená lidmi, nikoliv vyšší božskou autoritou. Morální pravidla proto nevyvozují na základě Desatera, ale na základě vlastního individuálního přesvědčení, které vychází ze sekulárních teorií morálky.

V této podkapitole byl stanoven základní teoretický rámec ateistického respondenta ve výzkumu v praktické části práce. Byly popsány základní charakteristiky ateismu a některých myšlenkových směrů, ze kterých vychází. Zároveň byl s ohledem na zaměření výzkumu blíže uveden sekulární humanismus a jeho postoj k náboženství a morálce, ze kterého byl poté odvozen i jeho přístup k Desateru přikázání.

4 Metodika a průběh výzkumu

V praktické části práce jsem se rozhodla provést výzkum, který by podpořil a dále specifikoval konceptuální rámec v teoretické části této práce. Mým záměrem bylo vybrat ideální typy představitelů jednotlivých skupin a zjistit, zda jejich osobní stanoviska k Desateru odpovídají poznatkům z teoretického rámce. Hlavním výzkumným cílem bylo poté na základě teoretického rámce a provedeného výzkumu porovnat vliv Desatera na hodnotové rámce vybraných skupin a specifikovat v čem se liší a v čem se naopak shodují.

4.1 Metodika hloubkového rozhovoru

Hlavním zdrojem pro metodologii výzkumu jsem zvolila knihu *Kvalitativní výzkum*, jejíž autorem je Jan Hendl. Autor v ní totiž výzkumný proces jasně strukturuje a zároveň popisuje jeho konceptuální rámec, který je pro tuto práci vzhledem k charakteru výzkumu zásadní. V rámci výzkumu jsem se na základě této knihy rozhodla využít kvalitativní metody a provést hloubkové rozhovory s vybranými respondenty jednotlivých skupin. Při výběru této metody jsem zohledňovala především charakter této práce. Jedná se totiž o poměrně citlivé a v některých ohledech i kontroverzní téma. Chtěla jsem se tedy vyhnout zobecňování názorů určité skupiny a zaměřit se spíše na individuální stanoviska jejich představitelů. Tomuto záměru vyhovuje právě metoda kvalitativního výzkumu, neboť se jedná o detailní práci s menším množstvím respondentů. Výhodou této metody je možnost hlubšího porozumění danému tématu. Výzkumník může pokládat otevřené otázky v rámci kterých se může ptát na otázky „proč“ a „jak“. Další výhodou kvalitativního výzkumu je možnost osobního seznámení se s respondenty a nahlédnutí do způsobu jejich myšlení. Jan Hendl popisuje přínosy kvalitativního výzkumu následovně: *„Výhodou kvalitativního přístupu je získání hloubkového popisu případů. Nezůstáváme na jejich povrchu, provádíme podrobnou komparaci případů, sledujeme jejich vývoj a zkoumáme příslušné procesy. Citlivě zohledňujeme působení kontextu, lokální situaci a podmínky.“¹¹¹*

Uvědomuji si však i nevýhody této metody, a to zejména úzké vymezení respondentů, které může vést ke zkreslení celkového pohledu na hodnotovou orientaci daných skupin. Mým cílem proto není uvést objektivní pohled na celkovou situaci daných skupin, ale spíše se zaměřit na jejich konkrétní představitele a na základě jejich vypovědí přiblížit čtenáři myšlení konkrétní skupiny v rámci daného náboženství, v případě ateismu pak blíže specifikované formy ateismu.

V rámci kvalitativního výzkumu jsem konkrétně zvolila techniku polostrukturovaných rozhovorů. Hendl tento typ rozhovoru nazývá *rozhovor pomocí návodu*. Jeho hlavní charakteristika spočívá

---

¹¹¹ HENDL, J. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. 1. vyd. Praha: Portál, 2005. ISBN 978-80-7367-040-5. S. 53.

v tom, že má výzkumník předem určen okruh otázek nebo témat, které během rozhovoru pokládá dotazovanému.¹¹² Tento typ rozhovoru jsem vybrala především kvůli jeho třem hlavním přednostem. První z nich je možnost přizpůsobovat formulaci otázek podle situace. Vzhledem k odlišné výchozí pozici respondentů, může totiž jiná formulace stejné otázky usnadnit získání přesnější odpovědi. Druhou jeho výhodou je možnost poskytnutí prostoru respondentovi k vyjádření svých vlastních perspektiv a zkušeností. V neposlední řadě má výzkumník v polostrukturovaném rozhovoru navíc na rozdíl od strukturovaného rozhovoru možnost doptat se doplňující otázky a objasnit tak vzniklé nejasnosti, což mu umožňuje lépe pochopit stanovisko daného respondenta.¹¹³

4.2 Výzkumné hypotézy

Verifikace a falzifikace stanovených hypotéz jsou typické především pro kvantitativní výzkum. Přes to jsem se vzhledem k charakteru výzkumného tématu rozhodla hypotézy zařadit i do tohoto kvalitativního výzkumu. Na základě konceptuálního rámce v teoretické části práce jsem proto sestavila 3 hypotézy ohledně postojů každého z představitelů jednotlivých skupin. Mým záměrem však není tyto hypotézy potvrzovat nebo vyvracet, ale na základě osobních výpovědí respondentů zjistit, zda jejich postoje danému konceptuálnímu rámci odpovídají, či zda můžeme v některých oblastech sledovat jejich individuální odchylky. Hypotézy pro tento výzkum zní následovně:

Respondent č. 1:

Na základě náboženské tradice a víry v božskou inspiraci Desatera ho reformní žid pokládá za stále platné, a přikládá mu tedy velkou důležitost. Desatero je pro něj závazné a ovlivňuje jeho každodenní rozhodování a jeho názory na aktuální společenská témata. Spolu s Desaterem se pak řídí i dalšími náboženskými texty, které jednotlivá témata dále rozvádí a specifikují. K dodržování tohoto morálního zákona je reformní žid podporován a povzbuzován v náboženském společenství.

Respondent č. 2:

Na základě víry v božské autorství Desatera ho reformovaný protestant považuje za stále platné, a přikládá mu tedy velkou důležitost. Desatero je pro něj závazné a ovlivňuje jeho každodenní rozhodování a jeho názory na aktuální společenská témata. Chápe jej však v kontextu celé Bible a na jeho jednání mají vliv i její jiné části. K dodržování tohoto morálního zákona je reformovaný protestant podporován a povzbuzován v náboženském společenství.

Respondent č. 3:

---

¹¹² REICHEL, J. *Kapitoly metodologie sociálních výzkumů*. 1. vyd. Praha 7: Grada, 2009. ISBN 978-80-247-3006-6. S. 111.

¹¹³ HENDL, J., pozn. 111, s. 174.

Na základě víry v evoluční vývoj morálky považuje ateista některé části Desatera za stále platné a užitečné i pro dnešní dobu, jiné však za zastaralé a nepotřebné. Desatero jako celek už tedy dnes podle něj není aktuální a závazné. Sekulární humanista proto jeho každodenní rozhodování a názory na aktuální společenská témata neurčuje na základě Desatera. Jeho postoje vychází z individuálního rámce, který není záměrně a soustavně ovlivňovaný žádným sociologicky definovaným společenstvím.

4.3 Výzkumné otázky

Na základě stanovených hypotéz jsem zvolila čtyři okruhy výzkumných otázek, ke kterým jsem rozhovory směřovala. Tyto okruhy zněly následovně:

1. Považujete Desatero za něco, co je nadčasové, platné a závazné i pro dnešní dobu? Proč?
2. Je Desatero aplikovatelné v dnešní době? Myslíte si, že je v dnešní době těžší nebo lehčí žít podle Desatera než v době, kdy bylo napsané? Proč?
3. Můžeme z Desatera odvozovat správný přístup k některým kontroverzním tématům (potraty, eutanázie, sexualita apod.)? Jak Desatero ovlivňuje vaše životní rozhodování?
4. Jste členem nějaké skupiny/komunity/círky? Pomáhá vám tato skupina/komunita/církev v tom, žít podle Desatera?

Tyto otázky jsem se snažila formulovat tak, aby mi odpovědi respondentů umožnily srovnat jejich výpovědi se stanovenými hypotézami a následně je porovnat mezi sebou. Rozhovory jsem vedla od obecnějších otázek k osobnějším. První dvě otázky se týkaly názorů respondentů na aktuálnost a aplikovatelnost Desatera v dnešní době. Chtěla jsem zjistit, zda a pokud ano, tak na jakém základě respondenti přikládají Desateru jeho nadčasovost a závaznost. Vzhledem k modernizaci a celkovému vývoji společnosti mě také zajímalo, zda je pro dnešní společnost takto starý zákoník vůbec aplikovatelný a jak obtížná je v dnešní době snaha o jeho dodržování. Třetí otázka navazovala na předchozí dvě a jejím cílem bylo zjistit, zda Desatero ovlivňuje životní rozhodování respondentů a zda z něho odvozují i jejich názory na některá společenská témata. Na konci 20. a v průběhu 21. století se totiž ve společnosti objevila některá kontroverzní témata, ohledně kterých se stále vedou v sekulárních i náboženských kruzích debaty, v nichž se lidé často odkazují právě na Desatero. Poslední otázka sledovala, zda tyto názory a postoje respondentů jsou podporovány nějakým komunitním přesvědčením. Touto otázkou jsem chtěla poukázat na sociologický aspekt tématu práce a zdůraznit důležitost role společenství na udržování morálních a náboženských norem jejich členů. Vzhledem k osobnímu charakteru některých otázek jsem respondenty vždy na začátku rozhovoru upozornila, že pokud by se jim nějaká otázka zdála příliš osobní, nemusí na ni odpovídat.

4.4 Průběh výzkumného šetření a způsob zpracování výsledků

Po stanovení výzkumného cíle, sestavení hypotéz a výzkumných otázek a zvolení vhodné metodiky bylo nutné vyhledat a oslovit jednoho představitele z každé ze tří zkoumaných skupin. Zpočátku jsem

pro výběr respondentů stanovila pouze dvě hlavní kritéria. Mělo se jednat o tři osoby ve věku 30–50 let, přičemž měl být každý z nich příslušníkem jedné ze tří skupin. Vzdělání respondentů jsem zprvu nebrala v potaz. Nejprve jsem proto pro rozhovory vybrala vysokoškolsky vzdělaného představitele judaismu a křesťanství a středoškolsky vzdělaného ateistu. Po analýze uskutečněných rozhovorů jsem však zjistila, že výsledky neměly vzhledem k různému stupni vzdělání respondentů stejnou validitu. V průběhu práce jsem se proto rozhodla podmínky upravit tak, aby byly výsledky výzkumu reprezentativní ukázkou myšlení dané skupiny. K stávajícím požadavkům jsem tedy přidala držitelství vysokoškolského titulu a skutečnost, že se daný respondent tématu morálky, filosofie nebo náboženství sám osobně nebo kariéerně věnuje. Na základě této úpravy podmínek jsem uskutečnila druhý rozhovor s představitelem ateistického hlediska, který těmto podmínkám odpovídal.

Postupně jsem tedy oslovila všechny respondenty a uskutečnila s nimi rozhovory. Všichni respondenti byli velice ochotní a věnovali mi dostatek času na všechny mé otázky. Z rozhovorů byly následně pořízeny audiozáznamy, které jsem poté přepsala do psané podoby. Přepisy rozhovorů jsou k dispozici jako příloha této práce. Kvůli lepší orientaci v hlavních myšlenkách respondentů při výsledné analýze jsem využila techniku doslovné transkripce, přes to že ji Hendl označuje za časově velmi náročnou.¹¹⁴ Vzhledem k literárně kvalitnímu stylu vyjadřování všech respondentů jsem se rozhodla až na drobné stylistické úpravy zachovat rozhovory v co nejdělejší podobě. Do práce jsem zahrнула i některé části rozhovorů, které mírně vybočují od tématu Desatera jako takového, protože na tyto části respondenti v rozhovoru dále reagovali a navazovali.

---

¹¹⁴ HENDL, J., pozn. 111, s. 208.

5 Analýza výsledků výzkumu

V této kapitole analyzuji a vyhodnotím výsledky provedeného výzkumu. Nejprve vždy uvedu krátkou charakteristiku respondenta a základní informace o daném rozhovoru. Poté analyzuji stanovisko respondenta ke čtyřem hlavním tematickým celkům, ke kterým jsem rozhovory směřovala. Při této analýze budu vycházet z poznatků z teoretické části práce. Nakonec celou analýzu krátce shrnu a porovnáám se stanovenými hypotézami.

Pro lepší přehlednost byla vytvořena tabulka se základními informacemi o respondentech.

Tabulka č. 1

	Pohlaví	Věk	Vysokoškolské zdělán	Povolání
Respondent č. 1	muž	34 let	Magistr židovské teologie	Reformní rabín
Respondent č. 2	muž	37 let	Magistr anglické filologie	Univerzitní učitel lingvistiky
Respondent č. 3	muž	45 let	Doktor filosofie	Univerzitní učitel se zaměřením na systematickou filosofii

5.1 Respondent 1 – židovské hledisko

Respondent č. 1. se hlásí k reformnímu židovství. Jedná se o muže ve věku 34 let, který se výše zmíněnými tématy věnuje jak na osobní úrovni, tak i ve své kariéře. Shánění tohoto kontaktu bylo pro mne poměrně náročné. Nejprve jsem oslovila několik lidí z židovské obce v Praze, od kterých se mi však nedostalo žádné odpovědi. Na doporučení jsem poté kontaktovala ještě jiné osoby, avšak opět bez úspěchu. Nakonec se mi podařilo skrz Novou synagogu v Liberci zkontaktovat s jedním židovským rabínem, který souhlasil s poskytnutím rozhovoru. Tento rozhovor se uskutečnil v březnu 2023 v Židovské modlitebně v Liberci a byl z něj pořízen audiozáznam o délce 45 minut.

5.1.1 Desatero v náboženském/filosofickém kontextu respondenta

V teoretické části jsem stručně popsala postavení Desatera mezi ostatními židovskými zákony, tzv. micvoty. Uvedla jsem, že židé vnímají Desatero stejně hodnotným jako tyto ostatní zákony a na rozdíl od křesťanství se snaží vyhnout jejich hierarchizaci. Toto mi respondent č. 1 potvrdil, ale zároveň naznačil, že Desatero v židovství přes to zaujímá určité specifické postavení: „*Co vlastně ale Desatero v židovství je? Já bych řekl, že se to dá jednoduše shrnout tak, že se jedná o jakousi*

preambuli k zákonu. Preambule má většinou tu funkci, že vysvětluje ducha celého toho textu. Stejně tak je tomu i s židovským chápáním Desatera. Není to tedy něco, co by bylo ostatním přikázání nadřazené, ale je to něco, čím by měl být celý zákon prostoupený.“ Desatero tedy podle respondenta č. 1 obsahuje základní principy, ze kterých vychází všechna ostatní přikázání. Za podstatou těchto principů, a tudíž i celého židovského zákona, pak označil empatii a lásku k bližnímu: *„V židovství existuje takový příběh, kde je napsáno, že celá Tóra je shrnuta ve větě „Nedělej člověku to, co nechceš, aby on dělal tobě“.* Já osobně si myslím, že všechna přikázání jsou vlastně takovou definicí této věty. Je to vlastně přikázání nějaké empatie – vcítit se do mého bližního. To vidíme i v Novém zákoně, kde Ježíš říká „Miluj svého bližního jako sám sebe“. Desatero je tedy takovým vyjádřením této schopnosti.“ Respondent č. 1 se zde odkazuje na Nový zákon, ve kterém Ježíš Kristus označil lásku k bližnímu za naplnění celého zákona.¹¹⁵ Všechny židovské příkazy jsou tedy podle respondenta č. 1 prostoupené Desaterem, jehož hlavní podstatou je láska a empatie.

V teoretické části jsem také popisovala rozdílný pohled reformních a ortodoxních židů na autorství Desatera. Uvedla jsem, že ortodoxní židé z pravidla věří v božské autorství Desatera, zatímco reformní židé se většinou přiklání k názoru, že jeho autorem byli lidé inspirovaní setkáním s Bohem. Toto potvrdil a dále rozvedl i respondent č. 1. *„Ortodoxní rabín by vám řekl, že autorem Desatera a celé písemné i ústní Tóry je Bůh. Neortodoxní rabín by vám řekl, že existují různé názory, a že jeho osobní přesvědčení je takové, že člověk dostává nějakou inspiraci, a tu inspiraci zapisuje jazykem tehdejší doby do knihy. Tóra je tedy podle nich výsledkem kontaktu člověka s dimenzí Božství, ale neznamená to, že by tím přímým autorem byl Bůh.*“ Respondent č. 1 následně uvedl i svůj vlastní názor: *„Já si myslím, že ty první desky byly napsané samotným Bohem, jak to předává ta klasická tradice, ale ty druhé už napsal Mojžíš sám. Náboženské texty jsou tedy podle mého názoru výtvozem člověka, ale to neznamená, že by nebyly inspirované setkáním s Bohem.*“ Přes to, že se respondent č. 1 považuje za reformního rabína, tedy v tomto ohledu zastává, na rozdíl od jiných reformních rabínů, na otázku autorství Desatera ortodoxnější názor, neboť uvádí, že autorem původního textu Desatera byl samotný Bůh.

5.1.2 Nadčasovost a platnost Desatera

V teoretickém rámci jsem dále uvedla, že ortodoxní i reformní židé považují Desatero za nadčasový zákon, který je platný i v dnešní době. Toto potvrdil i respondent č. 1: *„Ano, přikázání jsou platná a závazná. Je to něco, co překračuje hranice doby, ve které vznikla, a to ve všech směrech židovství.*“ Přes to, že respondent č. 1 věří v Božské autorství Desatera, však jeho božské autorství, neuvedl jako hlavní a jediný důvod jeho platnosti, jak jej uvádí ortodoxní rabíni. Tímto důvodem je totiž podle něj především jeho univerzálnost. Přikázání jsou podle něj tedy nadčasová, protože vyjadřují nějaké obecně platné principy, nezávisle na tom, zda je jejich autorem Bůh či člověk. *„Židovská tradice tvrdí,*

---

¹¹⁵ Bible: český studijní překlad, pozn. 10, Římanům 13: 8–10

že Desatero je aktuální, protože má nějaké zvláštní náboženské postavení, a protože bylo inspirované Bohem. Z etické reality však vychází to, že příkázání jsou platná, protože jsou univerzální. Definují vztahy mezi těmi dvěma dimenzemi – mezi dimenzí člověka a božstvím, což si myslím, že je v dnešní sekularizované době trochu přehlížené, a v mezilidské dimenzi. Myslím si, že v Desateru jsou tyto vztahy jasně vyjádřeny – co by se mělo a nemělo dělat, a v tom spočívá jejich význam pro dnešní dobu.“ Desatero je tedy podle respondenta č. 1 dnes stále významné a platné, protože ukazuje na univerzální principy mezilidských vztahů a vztahu člověka k Bohu.

V konceptuálním rámci výzkumu jsem také zmínila odlišný přístup reformních a ortodoxních židů k neměnnosti Desatera. Uvedla jsem, že zatímco ortodoxní židé Desatero považují za neměnné, reformní židé uznávají i určitý jeho vývoj. Tento progresivní přístup, typický pro reformní židovství lze vidět i na odpovědi respondenta č. 1: „Ano, příkázání jsou platná a závazná. Je to něco, co překračuje hranice doby, ve které vznikla, a to ve všech směrech židovství. Já reprezentuji směr židovství, kterému se občas říká progresivní, liberální, nebo reformní. Tento směr zdůrazňuje, že žití židovské tradice, a dokonce i samotná příkázání se postupně vyvíjejí. To znamená, že člověk například nedělá stejné rituály dnes, jako před sto lety. Je zde tedy nějaký evoluční vývoj. Neznamena to, že by se člověk příkázání neměl držet, ale že se některá příkázání mění, vzhledem k době, ve které se nacházíme.“ Právě zmiňovaný vývoj příkázání a jiných náboženských textů patří mezi reformní myšlenky, se kterými by se ortodoxní žid neztotožnil. Respondent č. 1 tedy vnímá Desatero na základě jeho univerzálnosti jako stále platný standard morálních pravidel, který však podléhá kulturním proměnám společnosti, vlivem kterých se může vyvíjet.

5.1.3 Aplikovatelnost Desatera v dnešní postmoderně

Přes to, že respondent č. 1 vnímá Desatero jako platný zákon i v dnešní moderní době, v rozhovoru uvedl, že podle něj tato doba činí jeho naplňování v mnohém těžším, než tomu bylo v době jeho vzniku. Konkrétně uvedl 4 příkázání, která jsou dle jeho názoru v dnešní době obtížná naplňovat. Jako první zmínil čtvrté příkázání. „Co si myslím, že je pro nás dnes těžší, je třeba nějakým způsobem respektovat den odpočinku a naplnit skutečně to, co je tam napsáno, to znamená, aby člověk nepracoval.“ Obtížnost naplňování čtvrtého příkázání zmiňuje i Marc Stern v knize *Desatero v životě židů a křesťanů*. Popisuje v ní, že se dnešní doba vyznačuje honbou za maximalizací zážitků a výdělku, což podle něj vede právě k neschopnosti odpočívat a přemýšlet nad smyslem vykonané práce.¹¹⁶

Mezi dalšími příkázání, která jsou v dnešní společnosti náročná dodržovat, jsou podle respondenta č. 1 také první dvě příkázání, která předepisují vztah mezi člověkem a Bohem. Jako důvod obtížnosti jejich naplňování uvedl proces sekularizace, vlivem kterého už podle něj dnešní společnost nepřikládá

---

¹¹⁶ PÖHLMANN, H. G., STERN, M., pozn. 4, s. 89–92.

vztahu mezi člověkem a Bohem patřičnou důležitost. V této souvislosti také zmínil, že lidé v dnešní době často uctívají namísto Boha člověka, čímž porušují první i druhé přikázání Desatera. *„V Desateru stojí, že nemáme mít jiné bohy, a že si nemáme Boha ničím zpodobňovat. Občas mám ale pocit, že dnešní společnost má potřebu zbožštvovat nějaké své lídry. Mluvím například o období komunismu nebo nacismu.“*

Jako poslední respondent č. 1 zmínil desáté přikázání, které zakazuje dychtit po ženě nebo vlastnictví druhého člověka. *„Jedna z věcí, která je dnes také těžká je nedychtit. Člověk je nastavený tak, že chce to, co má někdo jiný, a dnešní doba nám ukazuje, co všechno bychom mohli mít a co v uvozovkách potřebujeme. Možná je to v posledních letech ještě znásobené vlivem internetu.“* Respondent č. 1 v tomto tvrzení poukázal na charakter dnešní konzumní společnosti, ve které jsou potřeby jedince uměle ovlivňovány a vynucovány za účelem zisku jiných aktérů. Člověk je tedy podle něj dnes vystaven tlaku těchto vlivů, pod kterým je těžší být skromným a toto přikázání dodržovat.

Respondent č. 1 však v rozhovoru poukázal i na přínosy moderní společnosti, která dodržování některých zákonů podle něj spíše usnadňuje tím, že vymáhá určité chování moderními zákoníky: *„Někaká nařízení jsou pro nás ale dnes možná lehčí než dříve. Mluvím například o zákazu vraždění, kradení apod. Myslim, že nám to dnes hodně usnadňuje naše společenská kultura, ve které je toto chování postavené mimo občanský zákon, a je tedy i trestně stíhané.“* Tato společnost tedy podle respondenta č. 1 vytváří nové podmínky pro život podle Desatera, které ho v některých ohledech podporují, ale v jiných zase činí obtížnějším. Všechna přikázání Desatera jsou však podle respondenta platná nezávisle na tom, zda je jejich dodržování v určité době těžší nebo snadnější. Naše jednání a rozhodování by proto podle respondenta č. 1 měla být v souladu s Desaterem i v případě zaujímání názorů na nová kontroverzní témata, jako jsou například potraty nebo eutanazie.

Jak bylo popsáno v teoretickém rámci, v židovské tradici Desatero nepředstavuje jedinou směrnicí, podle které se názory a chování židů řídí. Existuje totiž mnoho jiných náboženských textů, které příkazy Desatera rozvádějí a blíže specifikují. Tyto texty zároveň slouží jako vodítko při rozhodování ohledně výše zmíněných kontroverzních otázek. Toto Respondent č. 1 potvrdil a zároveň uvedl, že je v těchto textech často doporučeno k takovým situacím zaujímat individuální přístup, při kterém lze zohlednit okolnosti konkrétní situace. *„To je něco, v čem si myslím, že je rabínská tradice velmi pokroková v rámci své doby. Jiná otázka je, jestli se to takto aplikuje všude, ale když se podíváme na ty texty, kde se analyzují jednotlivé situace, které by mohly nastat, tak je tam často napsáno, že by se měli posuzovat jednotlivé situace individuálně s ohledem na okolnosti.“* Podle respondenta č. 1 by tedy všechny názory a rozhodování měly být podřízené Desateru, a to i v případě kontroverzních společenských otázek. V mnoha případech se však konkrétní názor na určité téma odvíjí od dalších náboženských textů, které o něm hovoří. U kontroverzních otázek se v nich pak často doporučuje zaujímat individuální přístup, ve kterém se posuzuje daná situace zvlášť.

5.1.4 Komunitní aspekt postoje k Desateru

Respondent č. 1 v rozhovoru uvedl, že jelikož považuje Desatero za univerzální principy morálky, je toho názoru, že by ho měl být schopný dodržovat každý člověk, nezávisle na tom, zda je součástí náboženského společenství, či nikoliv. Na otázku, zda mu náboženská komunita pomáhá žít podle Desatera, proto odpověděl, že přes to, že považuje náboženské společenství za důležité, na dodržování Desatera v jeho životě nemá vliv. „*Určitě si myslím, že společenství lidí, kteří respektují nějaký systém a které je kolem vás, vás podporuje v tom abyste dělala to, co ten náboženský systém považuje za správné, a proto je důležité. Když vidíte lidi, kteří respektují nějaký systém, tak vás budou přirozeně ovlivňovat. Určitě bych tedy řekl že ano, ale pokud jde o Desatero, tak bych řekl, že se jedná o tak univerzální hodnoty, že by podle něj měli zvládnout žít všichni lidé. Tedy ve smyslu dodržování Desatera bych to neřekl, ale v jiných ohledech ano.*“ Náboženská komunita tedy podle něj na něj nemá vliv v otázce dodržování Desatera, ale ovlivňuje jeho život, neboť přispívá k udržování jiných morálních a náboženských norem.

5.2 Respondent 2 – křesťanské hledisko

Respondent č. 2. se hlásí ke křesťanství, konkrétně reformovanému protestantismu. Jedná se o muže ve věku 37 let. Je to univerzitní učitel lingvistiky, který se tématu morálky, náboženství i filosofie dlouhodobě na osobní úrovni věnuje. Tento respondent byl prvním kontaktem, který se mi podařilo získat. Rozhovor se uskutečnil v červnu 2023 prostřednictvím videohovoru skrz platformu Teams. Z celého rozhovoru byl pořízen audiozáznam o délce 45 minut.

5.2.1 Desatero v náboženském/filosofickém kontextu respondenta

Jak bylo již popsáno v teoretické části práce, Desatero je v křesťanství důležité chápat v kontextu celé Bible. Především pak v souvislosti s tradičním pojetím evangelia, které je podle reformovaného protestantismu považováno za její základní poselství. Desatero má totiž v tomto poselství na rozdíl od ostatních přikázání významné postavení, na základě kterého mu křesťané připisují zvláštní význam. Křesťané jej proto od ostatních zákonů často oddělují a považují jej jako jediný a dostačující zákon, podle kterého by se lidstvo mělo řídit. Tento názor zastává i respondent č. 2: „*No, můj názor je, že pro zdravou fungující společnost by Desatero mělo být dostačující. To znamená, že pokud se opravdu zamyslíme nad jeho hloubkou a nebudeme se pohybovat pouze na povrchu, tak by mělo jako základ pro zdravě fungující společnost stačit.*“

Hloubkou Desatera respondent myslí jeho specificky křesťanské pojetí, které bylo popsáno v teoretické části. Vyhází právě z učení Ježíše Krista, který za porušení tohoto zákona označil i veškeré myšlenky, které jsou s ním v rozporu. Naplňovat Desatero tedy podle něj znamená podřizovat tomuto zákonu vnitřní stav duše stejně tak jako vnější chování. Toto typicky křesťanské vnímání Desatera respondent č. 2 vysvětlil následovně: „*Musíme ale jít po tom pravém významu a vykládat Desatero tak, jak jej vykládal Kristus. To znamená například chápat, co doopravdy znamená, že nezabiješ,*

nebo že nesesmilníš. Zabít podle Krista znamená i nenávidět a za smilnění je považovaný i pouhý pohled na cizí ženu nebo dokonce pouhá myšlenka. Nezáleží totiž pouze na činu, ale i na srdci.“

Jak bylo popsáno v teoretické části, reformovaní protestanté učí, že není žádný člověk, který by dokázal Desatero naplnit dokonale. Tuto myšlenku v rozhovoru zmínil i respondent č. 2. *„Přes to, že je určitě dobré se snažit žít podle Desatera si myslím, že není žádný člověk schopný ho naplnit dokonale. Je to pro lidi tak vysoký standard, že ze své snahy to prostě nedokážou.“* V této souvislosti se respondent č. 2 odkázal na evangelium, podle kterého přišel na svět mesiáš, který naplnil Desatero namísto lidí, a tak zachránil od smrti ty, kdo v něho věří. Představa mesiáše jako někoho, kdo zachraňuje od hříchu je opět typicky křesťanská. *„Problém je, že podle božího zákona je odplatou za jakékoli jeho porušení smrt. Každý člověk, který je upřímný proto musí uznat, že podle božího zákona si zasluhuje odsouzení. Právě proto ale přišel na svět Ježíš Kristus, který zemřel a vstal z mrtvých, aby ti, kdo v něj uvěří nebyli odsouzeni, ale měli věčný život.“* Tato výpověď je klasické shrnutí evangelia. Lze na něm vidět, jak klíčové toto poselství pro křesťanství je. Respondent č. 2 ho uzavírá těmito slovy: *„Právě proto v křesťanství nezískává člověk věčný život na základě plnění těchto příkázání. To by se do nebe nikdo nedostal, protože jsme všichni hříšní. Desatero nám ukazuje, jak máme žít, ale neslouží jako návod, jak se dostat do nebe. Spásu získáváme pouze vírou.“* Tento výrok ukazuje konkrétněji na typicky protestantské chápání evangelia, které bylo popisováno v teoretickém rámci. Za prostředek spásy totiž na rozdíl od jiných křesťanských proudů považuje výhradně víru, nikoliv víru spolu s naplňováním zákona.

5.2.2 Nadčasovost a platnost Desatera

V konceptuálním rámci výzkumu jsem zmínila, že reformovaní protestanté uznávají Desatero, na rozdíl od ostatních náboženských zákonů, za platné a nadčasové. Toto potvrzuje i respondent č. 2: *„No, pokud mám odpovědět jako křesťan, tak samozřejmě platné je, protože Desatero je Boží slovo, a to platí navždy. A je jedno, jestli jsme 1 500 let před Krisem, v 15. století, nebo v dnešní moderní době. Nezáleží na tom, jak vyspělá civilizace jsme, nebo v jaké době se nacházíme, ale na tom, že jeho autorem je Bůh. Takže za mě je odpověď rozhodně ano. Považuji Desatero za něco, co je nadčasové a rozhodně platné.“* Na této odpovědi si lze všimnout ortodoxního křesťanského pohledu, který připisuje Desateru důležitost, nikoliv na základě jeho etické univerzálnosti nebo náboženské tradice, ale na základě jeho božského autorství. V teoretickém rámci bylo v této souvislosti také zmíněno, že křesťané považují Desatero na rozdíl od jiných zákonů za zákon, platný pro všechny lidi. Toto pojetí Desatera opět potvrzuje výpověď respondenta č. 2: *„Myslím, že je to úplně irelevantní, jestli člověk věří v Boha nebo ne. Každý z nás by si měl na otázku, zda je platné a závazné odpovědět kladně bez ohledu na vyznání.“*

Respondent se v této souvislosti také zmínil, že jedním ze zásadních problémů dnešní doby je podle něj to, že mnoho lidí dnes považuje Desatero za něco zastaralého a nepotřebného. *„A myslím si,*

že je to jeden ze zásadních problémů dnešní doby, že naše dnešní civilizace se považuje za tak vyspělou, že propadla dojmu, že něco jako Desatero už dávno nepotřebuje. A to je strašně nebezpečná myšlenka“. Zde je vidět jeho konzervativní přístup, typický pro reformované křesťanství, který klade důraz na návrat ke kořenům křesťanství ve snaze zachování tradičních křesťanských představ a hodnot. Toho si můžeme všimnout i v následujících větách: „A přijde mi, že přes to, že celá naše civilizace byla vybudovaná na Desateru a na tom, co Desatero hlásá, dnes naše společnost došla takové pýchy a arogance, že došla k závěru, že tyto historické kořeny nepotřebuje. Takto si podle mého sekáme vlastní kořen pod námi.“

5.2.3 Aplikovatelnost Desatera v dnešní postmoderně

Jak už bylo zmíněno, respondent v rozhovoru kritizoval sekularizaci společnosti a její odvrácení od biblických hodnot. Dnešní postmoderní doba podle něj navíc dodržování Desatera činí obtížnějším, a to především proto, že tyto hodnoty relativizuje. Tato relativizace podle něj vychází z humanismu, který považuje člověka jako měřítko veškeré morálky: „Z tohoto hlediska si tedy myslím, že je to těžší, protože nám naše společnost dává falešný obraz toho, co je dobře a co ne. Říká nám, že si to můžeme sami určit, a my proto nemáme potřebu se řídit Desaterem.“ Z tohoto důvodu podle něj společnost zavrhlá tradiční pojetí morálky, které bylo postavené na Desateru a to, co bylo dříve označováno jako nemorální přijala jako normu. „Společnost v dnešní době udává takový nějaký trend, nebo morální kompas, který vštěpujeme našim dětem už od malička. Tento trend se ale vymyká tomu, co Desatero říká.“ V této souvislosti uváděl dva příklady, a to konkrétně přístup k otázce potratů a sexuality.

Jako první zmiňoval potraty. „Například přikázání nezabiješ sice většina společnosti uznává, ale kdybychom ho měli vztáhnout na nenarozené děti, tak už to mnoho lidí přijímat nebude.“ Potracení dítěte je tedy podle něj porušení Desatera, a proto je nemorální. Jako druhý příklad společenských norem, které jsou v rozporu s Desaterem uvedl dnešní pohled na sexualitu: „Pokud bychom někoho podvedli v manželství, tak to bude většinou vnímané negativně, ale pokud bychom měli s někým intimní vztah mimo manželství, tak to bude většina lidí považovat za něco morálně správného. Toto myšlení je produktem sexuální revoluce 60. let. Je to pokrokové, to ale neznamená, že je to správné. Podle Desatera je smilnění nemorální. Ježíš Kristus dokonce označuje za nemorální i pouhý chtivý pohled na někoho, a to v dnešní společnosti není už vůbec vnímané jako něco špatného.“

Naše názory a rozhodování by se tedy podle respondenta neměly řídit současnými kulturními zvyklostmi, ale tím, co říká Desatero, a to i v kontroverzních otázkách této doby: „Ať už si vezmeme jakékoli konfliktní téma dnešní doby ať už to jsou potraty nebo eutanazie, tak bychom se měli dívat nikoli tolik na to, co nám říkají naše pocity a společnost, ale spíše na to, co je správné. A to, jestli je něco správné, nebo ne, můžeme dle mého názoru vyvodit z toho, co říká Bible, tudíž i Desatero.“ Dle respondenta je tedy v dnešní době žít podle Desatera těžší kvůli novému trendu relativizace

morálních hodnot, který vede k nemorálnímu životnímu stylu a odvrhnutí tradičních biblických představ. Na těchto vyjádřených postojích je vidět ortodoxní reformované chápání Desatera jako morálního standardu, který není možné vykládat pod vlivem dnešní společnosti.

5.2.4 Komunitní aspekt postoje k Desateru

V teoretickém rámci bylo zmíněno, že jeden ze základních pilířů křesťanství, který se nachází i v apoštolském vyznání víry je důraz na církev, jakožto společenství věřících. Podle Nového zákona by jednou z úloh církve měla být právě podpora věřících jejich v úsilí o naplňování Desatera a jiných náboženských norem, které z něj vychází.¹¹⁷ Tento vliv církve popsal respondent č. 2 následovně: „*Ano, jsem členem církve. A ano, kontakt s ostatními věřícími mi pomáhá v mém úsilí žít podle Desatera, a to především ve dvou ohledech. Za prvé svým příkladem, protože mám okolo sebe starší a moudřejší lidi, kterých životy mi jsou inspirací, a za druhé prostřednictvím přátelství. Mám totiž to štěstí, že mám v církvi přátele, se kterými se bavím o každodenních starostech, a kteří mi často poradí, pomohou, nebo mě někdy i upozorní, když dělám něco, co není správné, a za to jsem vděčný.*“ Respondent č. 2 tedy zmínil dva ohledy, ve kterých církev ovlivňuje jeho úsilí v naplňování Desatera. Zprvve v církvi nachází lidské vzory, které jsou mu příkladem chování, a za druhé zde nachází přátele, kteří ho v jeho úsilí o naplňování Desatera podporují.

5.3 Respondent 3 – ateistické hledisko

Jako posledního jsem oslovila respondenta č. 3, představitele ateistického hlediska. Jedná se o muže ve věku 45 let, který se konkrétně hlásí k sekulárnímu humanismu. Je zaměstnán jako univerzitní učitel specializující se na výuku systematické filosofie. Tématům morálky, filosofie a náboženství se věnuje na osobní i profesní úrovni. Rozhovor proběhl v listopadu 2023 v prostorách Technické univerzity v Liberci. Jeho průběh byl zaznamenán v audionahrávce o délce 50 minut.

5.3.1 Desatero v náboženském/filosofickém kontextu respondenta

V teoretickém rámci jsem popisovala dva základní myšlenkové směry, ze kterých vychází sekulárně-humanistický pohled na Desatero. Jedná se o filosofický materialismus, který je založený na vědomém popírání existence Boha a jakékoli jiné metafyzické reality a humanismus, který staví člověka do centra zájmu a považuje ho za měřítko všech věcí. Na základě těchto myšlenek odvozuje postoj k Desateru také respondent č. 3. Jeho materialistického uvažování si lze všimnout na následující výpovědi: „*Ano, my, co věříme, že Bůh ani žádná jiná metafyzická realita není, si uvědomujeme, že z hlediska věčnosti ani žádný smysl není. Tento svět je mimo projekci. Tento svět je objektivní. Není žádný plán, žádný smysl. Jsou tady zákony, které fungují, to je vše.*“ Humanistický přístup respondenta č. 3 je pak vidět na jeho následujícím výroku, ve kterém popisuje, že jelikož

---

¹¹⁷ WALDRON, S. E., pozn. 77, s. 383

podle něj neexistuje Bůh, který by stanovil morálku, je na člověku, aby si ji určil sám. Na základě humanistických myšlenek tedy respondent č. 3 staví člověka do role autora morálky. *„Odkud je morálka, když ne od Boha? Musí být vyvinutá v průběhu evoluce. Musíme ji odvozovat od nás samotných. To je vlastně podstatou ateismu, že vysvětlujeme věci zevnitř – imanentně. Je to imanentní, je to souhrn relací mezi procesy, a to se týká na vysoké úrovni samozřejmě i morálky.“* Kromě humanistického uvažování si na tomto výroku lze opět všimnout již zmiňovaného materialistického pohledu na svět, na základě kterého označuje respondent č. 3 morálku jako produkt evoluce, během které se postupně vyvinula. Z tohoto materialisticko-humanistického uvažování vychází i respondentovo pojetí Desatera. Stejně jako morálku totiž vnímá respondent č. 3 i Desatero jako výtvor evoluce, který původně sloužil jako prostředek pro přežití určité skupiny lidí: *„To znamená že jedna skupina, která si například osvojila přikázání Desatera, měla daleko větší šanci na přežití než ta, ve které se navzájem vraždili v rodině, podváděli a tak dále.“* Z toho zároveň vyplývá, že respondent č. 3 přisuzuje autorství Desatera lidem, nikoliv nějaké vyšší božské autoritě. Humanistický pohled na Desatero je pak vidět na respondentově odůvodnění platnosti/neplatnosti jednotlivých přikázání Desatera, které je popsáno níže.

5.3.2 Nadčasovost a platnost Desatera

V teoretickém rámci jsem popisovala, že sekulární humanisté Desatero jako celek neuznávají za platné, protože v několika ohledech není v souladu s materialisticko-humanistickým pohledem na svět. Nejvíce problematická jsou podle nich první dvě přikázání, jelikož upravují vztah mezi člověkem a Bohem, jehož existenci sekulární humanismus na základě materialismu vylučuje. Tato dvě přikázání jsou proto podle sekulárních humanistů pro dnešní moderní společnost neplatná. Tento názor vyjádřil i respondent č. 3: *„Jsou tam tedy věci, které jsou už pro dnešní podmínky naší společnosti poměrně zastaralé v tom smyslu, že pro moderního sekulárního humanistu nebudou první dvě přikázání relevantní. Ty můžeme zvesela škrtnout, i když mají své dobové opodstatnění. To je jasné už z definice ateismu.“* Desatero tedy v tomto ohledu neodpovídá materialistickému přesvědčení, ze kterého ateismus vychází. Zároveň však, podle sekulárních humanistů, odporuje také principům humanismu, jelikož tato přikázání staví na vyšší úroveň než přikázání, která upravují mezilidské vztahy. Tuto kritiku zmínil i respondent č. 3: *„Je tam samozřejmě také cítit problém určitého sváru, protože jsou ta přikázání postavená hierarchicky, a je v nich tedy dost cítit ta autorita nepříjemného starozákonního Jahveho, který si vynucuje poslušnost. To je cítit v těch prvních dvou, proto jsou takto vysoko. To já samozřejmě nemohou přijmout jako sekulární humanista.“* Desatero jako celek tedy z pohledu respondenta č. 3 na základě humanismu není platné, protože nestaví do centra zájmu člověka, ale ukazuje na jeho podřízenost vyšší božské autoritě. Na základě výše uvedených důvodů tedy považuje respondent č. 3 Desatero za zastaralé pojetí morálky: *„Nezapomeňte ale, že když to Mojžíš obdržel na Sinaji, tak už je to pár let. A jak už kdysi říkal Spinoza, morálka starých židů těch 2500 tisíce let, skoro 3000 let zpátky je v této době morálka poměrně zaostalých*

semitských kmenů. Tato morálka musela být přísná, kvůli tehdejším podmínkám a prostředí plné mnoha nepřítel, takže musela tvořit a uspokojovat nějakou adaptivní potřebu.“ Respondent č. 3 se tedy v tomto ohledu shoduje se sekulárními humanisty, zmiňovanými v konceptuálním rámci výzkumu, na tom, že přes to, že podle nich Desatero původně plnilo určitou adaptivní potřebu, a sloužilo tak jako prostředek pro přežití, už pro moderního sekulárně-humanistického člověka není dostačující.

Některá přikázání Desatera však respondent č. 3 přes to považuje jako stále platná a aktuální i pro dnešní dobu. Jejich platnost však neodvozuje na základě božského autorství, ale na základě jejich univerzálnosti. *„Všechny morální kodexy, co na této planetě známe, od svatých pravidel, až po nějaká ta klíčová přikázání, taková ta, která se týkají třeba sexuální morálky, společenské soudržnosti a tak dále, vykazují určité univerzálie. Čili po pravdě řečeno, ano, není možné, aby Desatero neobsahovalo nějakou univerzální část základních morálních systémů, něco, co pořád dává smysl jako nějaký morální orientační bod.*“ V této souvislosti zmínil například přikázání „Nezabiješ“ nebo „Nepokradeš“. *„Přikázání jako „Nezabiješ“, „Nepokradeš“ a tak dále, jsou pak zrovna ty univerzálie, které jsou nutné alespoň z velké části naplňovat. Ne za každých okolností, ale to jsou zrovna ty univerzální příklady, které musíte naplňovat, pokud chcete udržet komunitu pohromadě. Proto náboženství slouží jako určitý smelující prvek společnosti. Taková přikázání jsou však víceméně obsažená všude.*“ Dodržování těchto pravidel je tedy podle respondenta č. 3 předpokladem pro zachování soudržné společnosti. Tuto funkci náboženských pravidel popisoval už Emile Durkheim, jeden ze zakladatelů moderní sociologie. Společnost podle něj udržuje náboženství, které skrz náboženská pravidla vytváří společně uznávaný hodnotový a morální systém, aby mohla lépe usměřňovat chování jejích členů.¹¹⁸ Dle respondenta č. 3 tedy Desatero obsahuje i platná morální pravidla, která bychom však našli i v jiných morálních systémech, neboť vykazují určité univerzální principy, které přispívají k udržení sociálního klidu.

Podle respondenta č. 3 dnes tedy Desatero jako celek nedává smysl a nelze ho brát jako jednotný morální standard, neboť obsahuje některá přikázání, která jsou dle moderního ateisty zastaralá, a tedy i neplatná. Přes to však podle něj obsahuje některé univerzálie, které je kvůli stabilitě společnosti nutné alespoň z velké části naplňovat.

V souvislosti s tématem platnosti Desatera byla respondentovi položena doplňující otázka, zda podle něj existuje nějaký jiný univerzální a nadčasový zákon, podle kterého by se lidé měli řídit. Na tuto otázku respondent odpověděl následovně: *„Myslím, že kdyby dalo lidstvo hlavy dohromady, tak by snad mohlo vymyslet rozumnou alternativu Desatera, která by byla moderní, sekulární, a která by vycházela z etiky autonomie, a ne z etiky heteronomie, to znamená z příkazů z vnějšku,*

---

¹¹⁸ PAUČKOVÁ, K., pozn. 93, s. 18.

což je pro to náboženské pojetí tak typické.“ Na této odpovědi si lze opět všimnout obou myšlenkových směrů, ze kterých sekulární humanismus vychází. Humanistické pojetí je vidět na jeho autonomním pojetí morálky a materialistického, konkrétně evolucionistického pojetí si lze všimnout na jeho víře v morální vývoj a snaze o její modernizaci.

5.3.3 Aplikovatelnost Desatera v dnešní postmoderně

Respondent č. 3 v rozhovoru uváděl dvě charakteristiky dnešní společnosti, které podle něj činí naplňování Desatera v dnešní době těžším, než tomu bylo v době, kdy bylo sepsané. První z nich je její liberální pojetí morálky, které uváděl na příkladu sexuality: *„V dnešní společnosti je například daleko těžší nepodvádět, vzhledem k tomu, že sexuální morálka je daleko více uvolněná než dříve, alespoň od 60. let. Z tohoto pohledu je to v jistých oblastech určitě dneska těžší.*“ Kvůli liberalizaci sexuální morálky je tedy podle respondenta č. 3 dnes těžší dodržovat 6. přikázání, které zakazuje cizoložení, tedy mimomanželský sex. Respondent č. 3 však následně uvedl i pozitivní vliv liberalizace společnosti: *„Na druhou stranu z těch samých důvodů to může být i lehčí, protože když na vás není vykonávaný určitý tlak, tak tyto zásady můžete zvnitřnit a můžete být takzvaně méně zviře.*“ Liberalizace tedy podle něj odstranila vnější tlak společnosti, která dodržování daných pravidel vynucovala uměle, a umožnila tak jedinci jejich zvnitřnění.

Druhou charakteristickou dnešní společnosti, která dodržování Desatera dle respondenta č. 3 stěžuje, je její komplexita. Moderní společnost totiž podle něj dává lidem na výběr mezi mnoha různými možnostmi životních stylů a světonázorů, což vede k tomu, že je činí zmatenějšími: *„V jistém ohledu to bylo jednodušší tenkrát, protože jste neměl na vybranou. Dnes ale existuje nespočet světonázorů, a vy se v tom musíte nějak vyznat. Když máte dvě možnosti na výběr, tak je to dobré, tři zvládnete, ale jestliže vám nabízím různé životní styly a můžete se identifikovat se všemi těmi divnými gendery, tak to vede k daleko větší zmatenosti. Proto bych řekl, že je to spíše těžší.*“ Respondent č. 3 tedy uvedl, že naplňování Desatera považuje v dnešní postmoderní době spíše za těžší, než tomu bylo dříve. Důvodem je podle něj její komplexnost a liberálnost, která na jedné straně lidem nabízí velké množství možností, a činí je tedy zmatenějšími, a na straně druhé liberalizuje morálku, což vede k odklonu od tradičních náboženských hodnot. Liberalizace však podle něj zároveň umožňuje lidem osobní zvnitřnění morálního zákona, které je ve společnosti, postavené na heteronomní morálce těžší.

V souvislosti s tématem aplikovatelnosti Desatera v dnešní postmoderní době, jsem se respondenta č. 3 zeptala na otázku, na jakém základě si tvoří své názory na aktuální společenská témata, pokud se neřídí náboženskými zákony, jako předchozí dva respondenti. Kvůli výslednému srovnání hodnotové orientace vybraných skupin zde krátce jeho odpověď zmíním. Respondent č. 3 na tuto otázku odpověděl, že vychází namísto Desatera z jeho vlastní metody, která funguje jako syntéza všestranných vědeckých poznatků a hodnot humanismu. *„Mám jednoduchou metodu, která je intelektuálně náročná a není pro každého. A neříkám, že já v tom vítězím, také selhávám,*

protože nejsem vševědoucí. Pointa je tato. Když máte nějaký problém, a chcete ho intelektuálně poctivě vyřešit, tak člověk musí hodně vědět z různých oblastí. Dejme tomu, že jste v jednadvacátém století a máte tady různé vědy, od fyziky, po sociologii, psychologii, neurovědu a tak dále. Když postoj, který zaujmete, je koherentní s našim nejlepším věděním, které aktuálně máme, což je podle ateistů věda, a zohledníte zároveň hodnoty humanismu, tak zaujímáte nejlepší možný postoj, který můžete zaujmout. Představte si to jako takové puzzle, koherentní skládačku. Na základě poznatků ze všech odvětví, které máme, a které do sebe zapadají, a na základě hodnot humanismu si tvoříte názor.“ Na tomto tvrzení si lze všinout typického rysu ateismu, zmiňovaného v teoretickém rámci, kterým je důraz na individualismus. Respondent totiž neodvozuje své názory na základě principů uznávaných širší skupinou lidí, nýbrž na základě individuální metody, která vychází z jeho osobního přesvědčení.

5.3.4 Komunitní aspekt postoje k Desateru

Individualistický přístup lze vidět i na skutečnosti, že respondent č. 3 není součástí žádného organizovaného společenství, které by jeho hodnotový rámec záměrně ovlivňovalo. *„Já v ničem takovém nejsem. Když jste moderní ateista, tak si žijete svůj sobecký život, a kromě nejbližší rodiny, přátel a sociálních institucí na vás nic moc nepůsobí. Nejste součástí nějaké komunity. Takže na mě nepůsobí takovýmto způsobem nic. Že bych se střetával vědomě s nějakým étosem komunity, která mě tlačí korigovat moje jednání a žít ve shodě, tuto zkušenost já bohužel zkušenost nemám. To je jedna z těch klíčových věcí, proč je dobré být členem v nějaké církvi. Je to dobrý korektiv, a hlavně to společenství působí velmi blahodárně.“* Přes to, že morální orientace respondenta č. 3 tedy není ovlivňovaná žádnou komunitou, respondent č. 3 uznává pozitivní vliv církve, která podle něj v určitém ohledu kladně ovlivňuje lidské chování. Z toho lze usuzovat, že se neztotožňuje s postojem nových ateistů, kteří mluví převážně o negativním vlivu náboženství na společnost. Na rozdíl od nich totiž vnímá i pozitivní aspekty náboženské komunity, mezi nimiž je i udržování určitých morálních norem.

5.4 Shrnutí analýzy výsledků a jejich porovnání se stanovenými hypotézami

Vedlejším cílem tohoto výzkumu bylo porovnat tři stanovené hypotézy s výpověďmi respondentů. Každá z těchto tří hypotéz vycházela z příslušného teoretického rámce daného respondenta. V této části tedy výpovědi respondentů krátce shrnu a zároveň je porovnám se stanovenými hypotézami.

5.4.1 Respondent 1

Dle stanovené hypotézy je Desatero podle reformního žida stále platné a závazné i pro dnešní dobu. Toto si myslí i respondent č. 1, který však jeho platnost na rozdíl od stanovené hypotézy neodvozuje výhradně od náboženské tradice a víry v jeho božskou inspiraci, ale především od jeho univerzálnosti. Na základě víry v jeho platnost dále podle hypotézy reformovaný žid přikládá Desateru velkou důležitost. Stejně tak i respondent č. 1 vnímá Desatero jako významné a považuje jej za základní

morální standard pro celé lidstvo. To je vidět i na tom, že ho označil za „*preambuli k celému zákonu*“, neboť podle něj vystihuje podstatu všech ostatních židovských přikázání. Dle hypotézy je Desatero pro reformního žida zároveň závazné, a proto ovlivňuje jeho každodenní rozhodování a jeho názory na aktuální společenská témata. Také respondent č. 1 tvrdí, že všechny jeho názory a rozhodování musí být v souladu s tím, co říká Desatero. Stejně jako stanovuje hypotéza, nejsou však jeho názory ovlivňovány pouze Desaterem, ale také ostatními židovskými náboženskými texty. Na rozdíl od stanovené hypotézy však respondent č. 1 uvedl, že si nemyslí, že při dodržování Desatera na něj má vliv náboženská komunita. Přes to, že uznal její vliv na morální a hodnotovou orientaci lidí, totiž vidí Desatero jako základní univerzální normy, které by měl být schopný dodržovat každý člověk, bez ohledu na členství v náboženské komunitě. Výpovědi respondenta č. 1 tedy ve většině oblastech odpovídají stanovené hypotéze. Ve dvou ohledech si však lze všimnout vychýlení jeho odpovědi, a to zaprvé v jeho odůvodnění platnosti Desatera a za druhé v jeho názoru na vliv náboženského společenství na jeho snahu o dodržování Desatera.

5.4.2 Respondent 2

Reformovaný protestant dle stanovené hypotézy považuje Desatero za stále platné, a přikládá mu tedy i velkou důležitost. Za důvod jeho nadčasovosti a platnosti podle hypotézy považuje jeho Božské autorství. Toto vychází i z výpovědi respondenta č. 2, který ho označil za „*Boží slovo, které platí navždy*“. Zároveň ukázal i na jeho důležitost, když zmínil, že pro zdravě fungující společnost by Desatero mělo stačit jako jediný morální standard. Podle hypotézy je dále Desatero pro reformovaného protestanta závazné a ovlivňuje jeho každodenní rozhodování a názory na aktuální společenská témata. Stejně tak i respondent č. 2 uvedl, že se podle Desatera snaží řídit všechno své jednání, a že od něj odvozuje i své názory. Zároveň však zmínil, že je jeho chování ovlivňováno i jinými částmi Bible. V této souvislosti zdůrazňoval potřebu pochopení Desatera v kontextu evangelia, které podle něj blíže specifikuje jeho význam a smysl. Toto odpovídá i stanovené hypotéze, která z poznatků v teoretickém rámci vyvozuje, že reformovaný protestant chápe Desatero v kontextu celé Bible, jejíž ostatní části také ovlivňují jeho chování a názory. Posledním bodem, který hypotéza stanovovala byl komunitní aspekt Desatera. Reformovaný protestant je dle hypotézy z pravidla ovlivňován náboženským společenstvím, které ho v dodržování Desatera podporuje. Stejně tak i respondent č. 2 uvedl, že je součástí církve, která ho v dodržování tohoto morálního standardu podporuje a povzbuzuje. Výpovědi respondenta č. 2 tedy ve všech hlavních bodech odpovídají stanovené hypotéze.

5.4.3 Respondent 3

Podle stanovené hypotézy sekulární humanista na základě víry v evoluční vývoj morálky považuje některé části Desatera za platné a užitečné i pro dnešní dobu, některé však za zastaralé a nepotřebné. S tímto tvrzením se ztotožňuje i respondent č. 3, podle kterého je autorem Desatera člověk, a proto má podle něj také člověk právo rozhodovat, která přikázání jsou dnes závazná, a která nikoliv.

Platnost přisuzuje z pravidla přikázáním, která upravují mezilidské vztahy, jako například přikázání „Nebudeš vraždit“, nebo „*Nebudeš krást*“, a odůvodňuje ji jejich univerzálností. Desatero jako celek už však tedy podle něj dnes není aktuální, a neurčuje morální standard dnešní společnosti. Dle hypotézy proto sekulární humanista nevyvozuje své každodenní rozhodování a názory na aktuální společenská témata na základě Desatera, ale na základě svého individuálního rámce. Toto potvrdil i respondent č. 3, který uvedl, že má vlastní metodu, podle které si formuje své názory. Jedná se o metodu, založenou na syntéze humanistických hodnot a poznatků z různých vědních oborů. Hypotéza nakonec uvádí, že postoje sekulárního humanisty z pravidla nejsou záměrně ovlivňovány žádným organizovaným společenstvím. Stejně tak ani respondent č. 3 není součástí žádné komunity, která by záměrně ovlivňovala jeho morálku. Přes to však uznává pozitivní vliv církve, která podle něj v určitém ohledu kladně ovlivňuje lidské chování. Výpovědi respondenta č. 3 jsou tedy v souladu se stanovenou hypotézou.

Všechny hypotézy, stanovené na základě konceptuálního rámce výzkumu, tedy ve většině oblastech odpovídají výpovědím respondentů. Jedinými rozdíly mezi stanovenými hypotézami a výpověďmi respondentů si bylo možné všimnout u respondenta č. 1, a to za prvé v jeho odůvodnění nadčasovosti Desatera, a za druhé v jeho názoru na vliv církve na jeho snahu o dodržování Desatera. Na rozdíl od stanovené hypotézy totiž respondent č. 1 přisoudil Desateru platnost nikoliv na základě náboženské tradice a jeho božské inspirace, ale na základě jeho univerzálnosti. Jelikož zároveň respondent č. 1 vnímá Desatero jako univerzální morální zákon, je toho názoru, že je ho schopný naplňovat každý člověk, nezávisle na členství v náboženském společenství. Z tohoto důvodu tedy nezdůrazňoval ani vliv náboženského společenství na jeho snahu o naplňování Desatera.

6 Výsledné srovnání a závěr výzkumu

Hlavním cílem této práce bylo srovnat hodnotovou orientaci židů, křesťanů a ateistů vzhledem k přikázání Desatera. Tato práce se v rámci těchto světónázorů konkrétně zaměřila na reformní židovství, reformované protestanství a sekulární humanismus. Výsledné srovnání bude vycházet jak z teoretického rámce, tak i z provedeného výzkumu. Budu se v něm tedy odkazovat na obecné charakteristiky daných skupin i na individuální výpovědi respondentů. Uvědomuji si však komplexitu tohoto tématu, která vyplývá především z individuálních rozdílů uvnitř daných skupin. Proto je pravděpodobné, že se v daných skupinách nachází lidé, kteří do těchto obecných charakteristik nezapadají. Mým cílem tedy není ukázat na šablonovité myšlení všech lidí hlásících se k nějaké z těchto skupin, ale srovnat některé reprezentativní postoje a názory daných skupin vzhledem k Desateru a ukázat je na výpovědích respondentů.¹¹⁹ Celé srovnání se přitom týká dvou hlavních oblastí. První z nich je jejich obecný postoj k Desateru v kontextu dnešní doby a druhou je vliv Desatera na jejich osobní životy. Jelikož se sekulárně-humanistický pohled už z principu poměrně výrazně liší od pohledu obou náboženských skupin, rozhodla jsem se tuto kapitolu rozdělit na dvě části. V první části popíšu rozdíly a podobnosti mezi stanoviskem sekulárního humanismu a stanoviskem reformovaného protestantství a reformního židovství a v druhé části se pak zvlášť zaměřím na rozdíly mezi podhledem reformovaného protestantismu a reformního židovství.

6.1 Celkové srovnání hledisek tří skupin

Postoj reformního žida, reformovaného protestanta a sekulárního humanisty k Desateru, vychází z jejich pohledu na morálku. Nejprve proto srovnám jejich pohled na morálku jako takovou a poté na něj navážu porovnáním jejich přístupu k Desateru. Reformovaní protestanté stejně jako reformní židé věří, že autorem morálky je Bůh. Veškeré morální normy proto určují na základě náboženských textů, ze kterých jejich náboženství vychází. Jejich morálka je tedy heteronomní, odvozená z vnějšku. Sekulární humanisté se naopak řídí podle autonomní morálky, jelikož si podle nich morální pravidla lidé určují sami. Jejich pohled na morálku tedy na rozdíl od reformních židů a reformovaných protestantů nekoncepují na základě náboženského systému, ale na základě různých naturalistických interpretací, které vychází z filosofického materialismu a humanismu. Tyto naturalistické interpretace často vychází z různých teorií přirozené morálky. Jedna z nich je například založená na utilitaristickém pojetí maximalizace štěstí a minimalizace utrpení. Tuto teorii zmínil v rozhovoru i respondent č. 3. „Mnozí filosofové by nám pak odpověděli, že na čem záleží, je utrpení. Pokud je tedy něco sentientní, to znamená vnímavá bytost, tak by nám mělo záležet na tom, jestli trpí, nebo ne, protože bereme utrpení jako zlo. Utrpení je prostě nepříjemné. Musíme tedy vystupovat z analogie sami od sebe.“

---

¹¹⁹ BLANCHARD, J., pozn. 105, s. 243

Z těchto postojů vychází i přístup vybraných skupin k Desateru. Pro reformní židy i reformované protestanty představuje Desatero základní morální standard, který byl vytvořen nebo minimálně inspirován Bohem. Považují jej tedy za nadčasový zákon, platný i pro dnešní dobu. Reformovaní křesťané i reformní židé proto vnímají Desatero z pravidla pozitivně a považují ho za zákon, podle kterého by se měli řídit všichni lidé. Sekulární humanisté však na rozdíl od nich věří, že je Desatero výtvořem lidí, který vznikl jako důsledek evolučního procesu. Na základě víry ve vývoj morálky pak považují některá jeho přikázání za zastaralá a neplatná, jelikož podle nich neodpovídají materialisticko-humanistickým myšlenkám. Některé morální principy vyvozené z Desatera však stejně jako reformní židé a reformovaní protestanté uznávají, protože je považují za univerzální morální principy, které lze vyvodit i z naturalistických teorií morálky.

Pro reformované křesťany a reformní židy je tedy na rozdíl od sekulárních humanistů Desatero závazné v celé své podobě. Z toho důvodu od něj také, vedle ostatních náboženských textů, odvozují i jejich názory na aktuální společenská témata. To bylo vidět i na výpovědích respondenta č. 1 a respondenta č. 2, kteří v rozhovoru uvedli, že by jejich názory neměly být v rozporu s Desaterem, a to ani v případě kontroverzních témat dnešní společnosti. Oba respondenti navíc v této souvislosti zdůrazňovali důležitost prvních dvou přikázání, na které podle nich v dnešní době není kladen dostatečný důraz. Jak už bylo zmíněno, sekulární humanisté na rozdíl od nich neodvozují své názory na aktuální společenská témata od Desatera nebo jiných náboženských textů, ale vyvozují je na základě jejich individuálního rámce, který je založen na materialisticko-humanistickém pojetí morálky.

Všichni se respondenti se v rozhovoru shodli na tom, že naplňování Desatera je v mnohých ohledech v dnešní době spíše těžší. V rozhovorech zazněly důvody, týkající se charakteru dnešní společnosti jako například její odklon od tradičního pojetí morálky vlivem její liberalizace, nebo její hektičnost a komplexnost. Reformovaný protestant i reformní žid se však na rozdíl od sekulárního humanisty shodli na tom, že Desatero je třeba dodržovat nehledě na podmínky doby, ve které se nacházíme. Reformovaný protestant to vyjádřil následovně: *„Každopádně si myslím, že bychom Desatero měli dodržovat, ať už je to v dnešní době těžší nebo lehčí.“*

6.2 Srovnání hlediska reformovaných protestantů a reformních židů

Sekulární humanismus se od reformního judaismu a reformovaného protestantismu v přístupu k Desateru tedy výrazně liší. Postoj reformního judaismu a reformovaného protestantismu je v mnohém podobný, přes to jsou však oblasti, ve kterých se odlišují. Nyní uvedu dvě základní oblasti, ve kterých se přístup reformovaných židů vzhledem k odlišnému náboženskému kontextu liší od přístupu reformovaných protestantů. Na konci zmíním také jejich odlišný důraz na zákon v porovnání s důrazem na víru.

Prvním zásadním rozdílem mezi židovským a křesťanským pohledem na Desatero, je jejich odlišné chápání obsahu Desatera. To spočívá v tom, že židé vykládají Desatero doslovně, zatímco křesťané jej chápou v daleko širší rovině. Vyházejí totiž z jeho novozákonního pojetí, které bylo blíže popsáno v teoretické části práce. To je založené na slovech Ježíše Krista, který za porušení tohoto zákona označil i veškeré myšlenky, které jsou s ním v rozporu. Z tohoto pojetí Desatera vychází i respondent č. 2: *„Když tedy k někomu cítíme nenávisť, už jsme podle Ježíše Krista porušili přikázání „Nezabiješ.“ Židovství však na rozdíl od křesťanství tento přístup k výkladu Desatera neuznává, a proto za jeho porušení považuje pouze jeho doslovné přestoupení konkrétními činy. Toto potvrzuje i respondent č. 1 slovy: „Takže takové ztotožnění těchto deseti výroků s myšlenkami by asi žid neudělal. To, že se na někoho zle podívám, ještě podle židovství není porušení Desatera.“*

Tento rozdílný přístup má vliv i na jejich rozdílný pohled na obtížnost naplňování Desatera. Reformovaní protestanté na základě jeho výše zmíněného novozákonního pojetí vnímají totiž naplňování Desatera obtížné do té míry, že ho podle nich dokonale nedokáže naplnit žádný člověk. Židé jej však naopak na základě doslovného výkladu vnímají jako základní morální pravidla, která by měli být schopni dodržovat všichni lidé. Z tohoto důvodu respondent č. 2 v rozhovoru uvedl, že mu v úsilí o naplňování Desatera pomáhá místní církev, zatímco reformovaný žid popsal Desatero jako univerzální pravidla, k jejichž dodržování povzbuzení ze strany náboženské komunity není potřeba.

Druhý rozdíl mezi křesťanským a židovským pohledem na Desatero je jejich odlišný názor na postavení Desatera mezi ostatními náboženskými zákony. Židé totiž uznávají vedle Desatera také obřadní a občanský zákoník, o kterých byla zmínka v teoretické části práce. Tyto zákony jsou podle židovství na stejné úrovni, jako Desatero. Židé k nim navíc přidávají také židovskou tradici, která vychází z Talmudu a dále specifikuje další náboženská pravidla. Křesťanství na rozdíl od židovství naopak jako platný zákon uznává pouze Desatero, a proto ho staví nad všechny ostatní starozákonní přikázání. Odlišného postavení Desatera v těchto náboženských směrech popisoval i respondent č. 1: *„Důležitá otázka vzhledem k Desateru ale je, co vlastně Desatero znamená. Z rozhovorů s křesťany usuzuji, že v křesťanství má Desatero v zásadě zvláštní význam. Jedná se o nějakou etickou maximu, ostatní přikázání nejsou tak důležitá. V křesťanství tedy Desatero stojí na vrcholu. Je to něco stále aktuálního. V židovství tomu ale tak není.“* V křesťanství je tedy na rozdíl od židovství Desatero nadřazené ostatním zákonům. Neznamena to však, že by se křesťané byli ovlivňováni pouze Desaterem. Jejich názory a chování jsou určované také jinými částmi Bible, které rozebírají další oblasti lidského života. Toto zmínil i respondent č. 2: *„Ale samozřejmě že Bible obsahuje další pasáže, které popisují další oblasti křesťanského života, které jsou také důležité.“*

Na závěr si zde dovoluji zmínit ještě jeden rozdíl mezi křesťanstvím a židovstvím, který se netýká pouze Desatera, ale jejich přístupu k celému náboženskému zákonu. Jedná se o odlišný důraz

těchto náboženství na zákon v porovnání s jejich důrazem na víru. Jak bylo popsáno v teoretickém rámci, všechny formy židovství kladou daleko vyšší důraz na zákon než na samotnou teologickou nauku. Vnější forma náboženství jako například židovské tradice nebo dodržování zákonů je pro židy tedy důležitější než vnitřní rozměr víry. V křesťanství tomu je však naopak. To potvrzuje i vyjádření respondenta č. 1: *„To je jeden z rozdílů mezi křesťanstvím a židovstvím – jakou roli hraje v těchto náboženských systémech víra. Pokud to chápu správně, tak víra má v křesťanství zásadní roli ve formování vztahu člověka k náboženství. Židovství tolik neřeší víru, jako takovou, ve smyslu, jakým způsobem člověk věří, nebo v co konkrétně věří. Systém židovství je otevřený pro poměrně velké spektrum možností, jak člověk může věřit, nebo například, co pro člověka představuje pojem Bůh. To, co je ale podstatné, je to, co je výsledkem té víry. To znamená naše činy, jestli jednáme správně nebo ne.“* Tento kontrastní přístup obou náboženství je ještě lépe vidět, porovnááme-li židovství konkrétně s reformovaným protestantismem. Tento protestantský směr totiž považuje víru za jediný prostředek spásy, který na rozdíl od dodržování zákona přináší člověku odpuštění hříchů a možnost společenství s Bohem.

7 Závěr

Hlavním cílem této práce bylo srovnat hodnotovou orientaci židů, křesťanů a ateistů vzhledem k přikázání Desatera. Porovnávala jsem především dvě oblasti, a to zaprvé názor vybraných skupin na aktuálnost a platnost Desatera a za druhé vliv těchto přikázání na jejich hodnotovou orientaci. Při závěrečném srovnání přístupů jednotlivých skupin jsem vycházela z teoretického rámce Desatera a vybraných skupin a z provedeného výzkumu, který představoval praktickou část práce.

Při výsledném srovnání jsem došla k následujícímu závěru. Křesťané a židé Desatero považují za stále platný morální standard, podle kterého řídí své jednání, a na základě kterého také odvozují své názory na aktuální společenská témata. Spolu s Desaterem se křesťané řídí zbylými částmi Bible a židé zase jejich náboženskými texty a židovskou tradicí. Sekulární humanisté naopak na základě materialisticko-humanistického pohledu na morálku považují Desatero za zastaralé, a proto ho jako celek v kontextu dnešní moderní společnosti nepovažují ani za platné a závazné. Desatero tedy na jejich hodnotovou orientaci nemá vliv. Při zaujímání postojů na různá společenská témata se sekulární humanisté namísto něj řídí autonomním pojetím morálky, které vychází z hodnot humanismu.

Já osobně se v přístupu k Desateru ztotožňuji s křesťanským pohledem, který jej vnímá jako nadčasový morální zákon, a to především z toho důvodu, že za jeho autora považuje neměnného Boha. Desatero je tedy dle mého názoru unikátním zákonem, protože, na rozdíl od ostatních zákoníků nepodléhá sociokulturním proměnám společnosti.

Při výzkumu v rozhovoru zazněl ze strany jednoho respondenta zajímavý názor, že dnešní postmoderní doba činí lidi zmatenými, neboť na jedné straně relativizuje veškeré hodnoty a na straně druhé jim nabízí nespočet různých světonázorů a životních stylů, se kterými se mohou identifikovat. Tato nestabilita dnešní společnosti se dle mého názoru projevuje především na mladých lidech, kteří se vlivem těchto postmodernistických myšlenek běžně setkávají s názorem, že pravda, a tím pádem i morálka jsou relativní pojmy, které je možné vykládat v subjektivní rovině, a nemají tak žádný pevný základ, podle kterého by se v této komplexní době mohli orientovat. Právě proto si myslím, že je téma této práce pro mou generaci významné. Desatero totiž v této nestabilní době představuje zákon, který, byť je možná podle některých lidí zastaralý, je už přibližně 1500 let velkou částí západní civilizace uznávaný jako neměnný morální standard.

Na závěr bych chtěla říct, že pro mne bylo zpracování tohoto tématu velice obohacující zkušeností. Dozvěděla jsem se mnoho zajímavých skutečností, převážně pak o reformním židovství, který pro mne byl zpočátku poměrně cizí. Nevíce přínosná pro mne byla praktická část, ve které jsem se měla možnost prostřednictvím výzkumu seznámit s představiteli jednotlivých skupin, a blíže tak pochopit jejich způsob uvažování. Všichni respondenti byli velmi ochotní a věnovali mi dostatek času na všechny mé dotazy.

Seznam použitých zdrojů:

Bible: český studijní překlad. 5. souborné vyd. (čtvrté vyd. bez poznámek). Praha: KMS, 2021. ISBN 978-80-7664-002-3.

BLANCHARD, J. *Does God believe in atheists?*. 5. impr. vyd. Darlington: Evangelical Press, 2001. ISBN 978-0-85234-460-6.

DAWKINS, R. *Boží blud*. 1. vyd. Paseka: Citadella, 2016. ISBN 978-80-8182-046-5.

DOUGLAS, J. D. *Nový biblický slovník*. 1. vyd. Praha: Návrat domů, 1996. ISBN 80-85495-65-1.

EDWARDS, B. *The Ten Commandments for today*. 1. vyd. Bromley: Day One Publications, 1996. ISBN 978-0-902548-69-5.

FISHBANE, M. A. *Judaismus: zjevení a tradice*. 3. vyd. Praha: Prostor, 2003. ISBN 80-7260-086-9.

HALÍK, T., K věcem veřejným - není ateista jako ateista. *Tomáš Halík: K věcem veřejným* [online]. Press kit, 2015. [vid. 16.03.2024]. Dostupné z: <http://halik.cz/cs/tvorba/clanky-eseje/clanek/221/>

HARRIS, S. *Letter to a Christian nation*. London: 1. vyd. Bantam, 2007. ISBN 978-0-593-05897-8.

HARRIS, S. *The end of faith: religion, terror and the future of reason*. 1.vyd. London: Simon & Schuster, 2006. ISBN 978-0-7432-6809-7.

HENDL, J. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. 1. vyd. Praha: Portál, 2005. ISBN 978-80-7367-040-5.

HITCHENS, CH. *God is not great: how religion poisons everything*. 1. vyd. London: Atlantic Books, 2008. ISBN 978-1-84354-574-3.

HOUGHTON, S. M. *Sketches from church history*. 1. vyd. Edinburgh: Banner of Truth Trust, 1980. ISBN 978-0-85151-317-1.

JOŠT, P. *Mechanický materialismus a radikální ateismus ve filozofii P. H. D. Holbacha*. Bakalářská práce. [online]. Olomouc, Univerzita Palackého v Olomouci, Filozofická fakulta. 2022. [vid. 8. 2. 2023]. Dostupné z: https://theses.cz/id/q4iuqh/Petr_Jost_-_BP.pdf

LANDA, I., aj. *Proměny marxisticko-křesťanského dialogu v Československu*. 1. vyd. Praha: Filosofía, 2017. ISBN 978-80-7007-481-7

MILNE, B., aj. *Poznejte pravdu: průvodce křesťanskou vírou*. 2. aktual. vyd. Praha: Návrat domů, 1999. ISBN 978-80-7255-006-7.

MOLLAND, W. H. *The Ten Commandments: The Abiding Law of God*. Bideford: Church at North Road Chapel, 1998.

MUSILOVÁ, K. *Biskup Antonín Podlaha a jeho působení v Časopise katolického duchovenstva v oblasti bibliistiky*. Diplomová práce. [online]. Praha, Univerzita Karlova, Katolická teologická fakulta. 2015. [vid. 12.04.2024]. Dostupné z: https://dspace.cuni.cz/bitstream/handle/20.500.11956/66034/DPTX_2014_1_11260_0_411006_0_161569.pdf?sequence=1&isAllowed=y. S. 51-52.

MUŽÍK, V. *Evoluce morálky - historický vývoj biologických teorií morálky, obzvláště v dílech Franse de Waala*. [online]. Praha, Univerzita Karlova, Fakulta humanitních studií. 2009. [vid. 16.03.2024]. Dostupné z: <https://dspace.cuni.cz/handle/20.500.11956/30511>

NEČACKÁ, K. *Tóra v protižidovské literatuře vydávané za protektorátu Čechy a Morava*. Bakalářská práce. [online]. Olomouc, Univerzita Palackého v Olomouci, Filozofická fakulta. 2019. [vid. 16.03.2024]. Dostupné z: https://theses.cz/id/a03r9s/Kateina_Neack_-_Tra_v_protiidovsk_literatue_vydvan_za_pro.pdf

NEEDHAM, N. R. *2000 let Kristovy moci. 1. díl, Doba církevních otců*. 1. vyd. Žandov: Poutníková četba, 2022. ISBN 978-80-87606-55-1.

PAPOUŠEK, D., NEŠPOR, Z. *Sociologická encyklopedie*. Sociologický ústav Akademie věd ČR [online]. [vid. 21.03.2023]. Dostupné z: <https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Monoteismus>

PAUČKOVÁ, K. *Náboženství v díle E. Durkheima*. Bakalářská práce. [online]. Brno, Masaryk University, Faculty of Social Studies. 2009. [vid. 16.03.2024]. Dostupné z: <https://is.muni.cz/th/sowqw/?studium=174738;lang=cs>

PÖHLMANN, H. G., STERN, M. *Desatero v životě židů a křesťanů: dialog ortodoxního rabína a křesťanského teologa*. 1. vyd. Praha: Vyšehrad, 2006. ISBN 978-80-7021-783-2.

POLOPRUTSKÝ, J. *Vztah náboženství a globalizace*. Bakalářská práce. [online]. Plzeň, Západočeská univerzita v Plzni, Fakulta filozofická. 2016. [vid. 16.03.2024]. Dostupné z: <https://otik.zcu.cz/bitstream/11025/28118/1/Jakub%20Poloprutsky.pdf>

PRUDKÝ, M. Dekalog v biblické teologii: Text Desatera a jeho význam pro bibli a její teologii. *Studie a texty Evangelické teologické fakulty 16* [online]. Praha, 2010, 3-23. [vid. 3. 3. 2024]. Dostupné z: http://www.etf.cuni.cz/~prudky/pdf/Prudky-2010_SaT16-Dekalog.pdf

PRUDKÝ, M. O Dekalogu včera a dnes. *Dialog Evropa XXI* [online]. 18/3-4, 2009, 10-21. [vid. 3. 3. 2024]. Dostupné z: http://www.etf.cuni.cz/~prudky/pdf/Prudky-2009_DE21-Dekalog_dnes.pdf

REICHEL, J. *Kapitoly metodologie sociálních výzkumů*. 1. vyd. Praha 7: Grada, 2009. ISBN 978-80-247-3006-6.

REISINGER, E. C. *The law and the gospel*. 1. vyd. Phillipsburg, NJ: P & R Publ, 1997. ISBN 978-0-87552-387-3.

ROŽNOVSKÝ, L. *České humanistické biblické drama*. Diplomová práce. [online]. Brno, Masaryk University, Faculty of Arts. 2012. [vid. 3. 4. 2024]. Dostupné z: <https://is.muni.cz/th/jhcp1/?so=ea>

SARTRE, J. P. *Existencialismus je humanismus*. 1. vyd. Praha: Vyšehrad, 2004. ISBN 80-7021-661-1.

SPIEGEL, P. *Kdo jsou Židé?*. 1. vyd. Brno: Společnost pro odbornou literaturu - Barrister & Principal, 2007. ISBN 978-80-87029-07-7.

ŠÁFROVÁ, Anna. *Kritika teorie sekularizace*. Diplomová práce. [online]. Liberec, Technical University of Liberec, Faculty of Sciences, Humanities and Education. 2012. [vid. 4. 4. 2024]. Dostupné z: <https://dspace.tul.cz/server/api/core/bitstreams/6fe3f183-5a34-4249-a826-d685d31da394/content>

ŠVECOVÁ, Š. *Desatero a jeho vliv na každodenní život obyvatel obce Vrábče*. Bakalářská práce. České Budějovice, Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Teologická fakulta. 2020. [vid. 3. 1. 2024]. Dostupné z: https://theses.cz/id/qx2rzd/BP_Svecova_Sarka.pdf

VARADY, V. *Desatero a etika, srovnání Desatera u Židů a katolíků*. Bakalářská práce. [online]. České Budějovice, University of South Bohemia in České Budějovice, Faculty of Theology. 2011. [vid. 3. 4. 2024]. Dostupné z: https://theses.cz/id/tq8w4g/Bakalsk_prce_na_tma_originl_zatm.pdf

VÁCLAVÍK, D. *Český ateismus ve dvacátém století K vývoji a institucionalizaci v letech 1948–1989. Soudobé dějiny* [online]. AV ČR - Akademie věd České republiky, 2007, roč. XIV, č. 02–03, s. 471–487. [vid. 2. 12. 2023]. ISSN 1210-7050. Dostupné z: <https://sd.usd.cas.cz/pdfs/sod/2007/02/10.pdf>

WALDRON, S. E. *A Modern Exposition of the 1689 Baptist Confession of Faith*. 5. aktual. a dopl. vyd. Leyland: Evangelical Press, 2016. ISBN 978-1-78397-9. S. 439.

WASHER, P. *Evangelium Ježíše Krista*. 1. vyd. Kroměříž: Didasko, 2018. ISBN 978-80-87587-41-6.

WERNER, J. *Nový ateismus: kritika náboženství (R. Dawkins a Ch. Hitchens)*. Bakalářská práce. [online]. Brno, Masarykova univerzita, Fakulta sociálních studií. 2013. [vid. 3. 4. 2024]. Dostupné z: https://is.muni.cz/th/323426/fss_b/JanWerner-bakalarska_prace.pdf

Where Did the Bible Come From? – A Timeline of the Bible / Reformed Theology at A Puritan's Mind
[online]. [vid. 02.04.2024]. Dostupné z: <https://www.apuritansmind.com/the-christian-walk/where-did-the-bible-come-from-a-timeline/>

Život z víry: překlad 2. dílu katolického katechismu pro dospělé (vydala Německá biskupská konference 1995). 2. vyd. České Budějovice: Teologická fakulta Jihočeské univerzity, 2005. ISBN 978-80-7040-809-4.

Seznam příloh:

Příloha č. 1 - doslovná transkripce rozhovorů (volně přiložený dokument)